

Þingskjal 441 – 355. mál.

Akureyri 21. janúar 2021

Efni: Umsögn Akureyrarbæjar vegna frumvarps til laga um Barna og fjölskyldustofu.

Vísað er til tölvupósts frá nefndarsviði Alþingis, dags. 17. desember sl., þar sem óskað er eftir umsögn um frumvarp til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna, mál nr. 355.

Löngu er tímabært að aðskilja eftirlit með velferðarþjónustu frá ráðgjöf og rekstri sbr. tillögur nefndar um endurskoðun stjórnsýslu ríkisins á sviði félagsþjónustu og barnaverndar (maí 2016) og margs konar vinnu og álit eftir það. Samkvæmt ofangreindum tillögum var gert ráð fyrir breiðri þjónustustofnun sem tæki til félagsþjónustu, barnaverndar, málefna fatlaðs fólks, aldraðra, innflytjenda og fl. Í greinargerð með frumvarpinu kemur fram að ekki hafi verið stigið þetta skref heldur sé lagt til að hin nýja Barna og fjölskyldustofa sinni einungis þjónustu við börn og barnafjölskyldur. Gera verður þá kröfu að frumvarpið sjálft endurspegli þetta þ.e. að stofnunin sinni ekki bara börnum heldur fjölskyldum þeirra einnig og enn fremur en ekki síst að stofnunin sinni öllum börnum hverjar sem aðstæður þeirra eru s.s. fötluðum börnum, börnum innflytjenda, börnum á flótta o.s.frv.

Í 3. gr. frumvarpsins er ákvæði um að Barna og fjölskyldustofa skuli hafa samstarf við Greiningar- og ráðgjafarstöð og þjónustu- og þekkingarmiðstöð fyrir blinda, sjónskerta og einstaklinga með samþætta sjón- og heyrnarskerðingu. Bent er á að einnig þarf að vera ákvæði sem tryggir samráð við sveitarfélögin sem þjónustuveitendur.

Samkvæmt frumvarpinu verður hlutverk Barna og fjölskyldustofu viðamikil varðandi ráðgjöf, stuðning og fræðslu til þeirra sem eru á vettvangi og veita þjónustu til barna og barnafjölskyldna. Það er vel en einnig er mikilvægt að fram komi með skýrum hætti hvaða þjónustu (úrræði) Barna og fjölskyldustofa á að hafa með höndum samkvæmt lögum.

Í þessu samhengi má nefna að um árábil hefur verið skortur á sérhæfðum úrræðum fyrir börn með mikinn vanda s.s. geð og þroskaraskanir og brýnt að bætt verði úr þeim skorti.

Gagnagrunnar

Skv. 5. gr. frumvarpsins er Barna og fjölskyldustofu heimilað að starfrækja gagnagrunna og stafrænar lausnir vegna verkefna stofnunarinnar. Mikilvægt er að við smíði og starfrækslu gagnagrunna sé horft til þess að ekki sé verið að búa til íþyngjandi verkefni á sveitarfélögin, mögulega með tvískráningum. Þvert á móti þarf þessi vinna að létta á sveitarfélögunum og bæta alla yfirsýn.

Gjald fyrir þjónustu

Samkvæmt 9. gr. c) lið er gert ráð fyrir því að Barna og fjölskyldustofu verði heimilt að taka gjald fyrir þau sérstöku verkefni sem stofnunin sinnir. Væntanlega er þar átt við þau úrræði sem Barnaverndarstofa hefur rekið eða sambærilegt. Gerð er athugasemd við þetta og bent á að með gjaldtöku, þó svo að hún sé bundin við kostnað af viðkomandi verkefni, er verið að bjóða heim þeirri hættu að ójafnræði skapist á milli íbúa landsins til þjónustunnar þar sem minni sveitarfélög gætu átt í erfiðleikum með að greiða fyrir hana. Þannig gætu skapast aðstæður þar sem fjárhagsleg sjónarmið ráða för en ekki þarfir barns fyrir þjónustu. Einnig má benda á að ef horft er til stigskiptingar þjónustu, sbr. frumvarp um samþættingu, þá myndu þessi úrræði flokkast sem 3. stigs þjónusta en sú þjónusta hefur almennt verið talin á hendi ríkisins.

Virðingarfyllt

f.h. Akureyrarbæjar

Guðrún Sigurðardóttir sviðsstjóri

Nefndasvið Alþingis
Velferðarnefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík 8. janúar 2021

Meðfylgjandi er umsögn Barnaheilla - Save the Children á Íslandi um frumvarp til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna, og um frumvörp til laga um Gæða- og eftirlitsstofnun Velferðarmála og um Barna- og fjölskyldustofu (354. mál, þingskj. 440, 355. mál, þingskj. 441., 356. mál, þingskj. 442, 151. löggjþ.)

Virðingarfyllst,
f.h. Barnaheilla - Save the Children á Íslandi

Erna Reynisdóttir,
framkvæmdastjóri

Umsögn Barnaheilla - Save the Children á Íslandi um frumvarp til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna, og um frumvörp til laga um Barna- og fjölskyldustofu og um Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála.

Barnaheill – Save the Children á Íslandi þakka fyrir boð um að senda inn athugasemdir við ofangreind mál.

Eins og á samráðsstigi málanna fagna samtökin því hvernig unnið hefur verið að gerð frumvarpanna sem hér eru til umfjöllunar af hálfu ráðuneyta, þingmannanefndarinnar og allra hagsmunaaðila. Að mati Barnaheilla virðist efni þeirra vera skynsamlega hugsað og framsett. Um er að ræða nýjar hugmyndir um þjónustu við börn og um aðferðafræði til að nálgast hvert barn með þarfir og réttindi þess í huga. Augljóst er að undirbúningsvinnan sem átti sér stað hefur skilað sér í tillögum sem virðast vera raunhæfar en jafnframt einkennast af hugrekki og bjartsýni, og þeim góða anda sem skapaðist í undirbúningnum og samtali hagsmunaaðila. Það ber að þakka og hrósa fyrir. Slík vinnubrögð eru til mikillar fyrirmyndar. Vonir Barnaheilla standa til þess að í þeim anda verði hægt að lagfæra og bæta þjónustu við börn í samræmi við þarfir þeirra, hvers og eins, en víst er að þörfin á því er til staðar. Jafnframt er mikilvægt að mati Barnaheilla að barnaverndarlög sem og önnur lög sem viðkoma þjónustu við börn verði uppfærð til samræmis þessum lögum sem allra fyrst og að þættir eins og málstjóri og teymisvinna sem eru hugtök sem birtast í umræddum frumvarpsdrögum, verði nýtt fyrir börn innan barnaverndarkerfisins líka.

Sérstaklega fagna samtökin þeirri heildstæðu hugmyndafræði sem birtist í frumvörpunum þar sem lykilorðið er FARSÆLD barna. Að stefnt sé að því „að stuðla að velferð og farsæld barna í barnvænu, heilsueflandi og valdeflandi samfélagi“, er afar verðugt og gott markmið að mati Barnaheilla og í fullu samræmi við tilgang og markmið Barnasáttmálans, leiðarljóss samtakanna.

Jafnframt fagna samtökin hugmyndinni að farsældarráðum, bæði hinum svæðisbundnu og því sem ætlað er að starfa fyrir landið allt, og þeirri staðreynd að þátttaka barna í vinnu þeirra skuli tryggð. Ástæða er að tryggja aðkomu foreldra líka að farsældarráðunum og Barnaheill hvetja til þess að ákvæði þess efnis verði bætt við frumvarpið.

Sú stefnumótunarvinna og framkvæmdaáætlanagerð sem farsældarráðum er ætlað að sinna, með áherslu á nýsköpun og úrbætur, er nauðsynleg til að halda vel utan um þróun og áframhaldandi umbætur á þjónustu við börn, á heildstæðan og ábyrgan hátt. Það er sannkölluð fjárfesting í börnum til framtíðar. Mikilvægt er að raunverulegt samráð eigi sér stað við notendur þjónustunnar, m.a. í gegnum farsældarráðin.

Barnaheill fagna því að með frumvarpinu eru lagðar skyldur á þjónustuveitendur að fylgjast með barni og bregðast við ef þeir verða varir við að þörfum barns sé ekki mætt. Nú hvílir tilkynningarskylda hjá kennurum í leik- og grunnskólum og fleiri starfsstéttum sem vinna með börnum en tölur frá Barnaverndarstofu sýna fram á að tilkynningar sem berast til barnaverndar frá þessum aðilum eru hlutfallslega lágar miðað við fjölda þeirra mála sem eru til meðferðar hjá barnaverndarnefndum og því

koma tilkynningarnar annars staðar frá. Með hugsanlega breyttum skyldum þjónustuveitenda er tækifæri til, að mati Barnaheilla, að endurskoða þá fræðslu sem þeir sem vinna með börnum fá um réttindi barna og tryggja þannig að hagsmunir barna verði alltaf hafðir að leiðarljósi þegar grunur vaknar um að þörfum barna og ungmenna sé ekki mætt.

Þá fagna Barnaheill sérstaklega að börnum verði tryggður aðgangur að tengilið á heilsugæslu, í leik-, grunn- eða framhaldsskóla eða málstjóra hjá félagsþjónustu sveitarfélags eða öðrum viðeigandi aðila. Samtökin hafa talað fyrir þessari tillögu og telja að með sérstökum tengilið sé líklegra að börn og aðstandendur þeirra fái góðar leiðbeiningar sem taldar eru barninu fyrir bestu, þvert á þá þjónustu sem veitt er, og geta um leið verið mikilvæg forvörn varðandi áframhaldandi velferð barna.

Að mati Barnaheilla er mikilvægt að hafa ákvæði í lögunum ef frumvarpið verður samþykkt, um kröfur til menntunar þjónustuveitenda, þannig að þeir sem veiti börnum þjónustu hafi viðeigandi þekkingu á réttindum barna, háskólanám á sínu fagsviði og fullnægjandi starfsreynslu.

Einnig þykir Barnaheillum mikilvægt að benda á að í frumvarpinu eða í athugasemdum með því er ekki fjallað um hvernig með skuli fara ef ágreiningur rís um hvaða þjónustu barni skuli veitt og í hvaða mæli, þ.e. hver hafi úrslitaákvörðunarvald um val á þjónustu. Rétt þykir að skýra það í lögskýringargögnum (svo sem í umfjöllun um 22. grein) svo það valdi ekki óþarfa töfum á afgreiðslu mála, t.d. það að málstjóri hafi lokaákvörðun í samráði við barn og foreldra.

Barnaheill fagna hugmyndum um stofnun hinna tveggja nýju stofnana. Hugmyndin um stofnun Barna- og fjölskyldustofu ber merki þess að heildrænt sé litið á líf barna sem hluta af fjölskyldu og um mikilvægi þess að hlúa að foreldrum og valdefla þá, á sama tíma og börnum er hjálpað á þann máta sem þörf er á. Fjölskyldan er grundvallareining samfélagsins og hið eðlilega umhverfi til vaxtar og velfarnaðar barna, eins og Barnasáttmálinn styður við. Henni ber að veita nauðsynlega vernd og aðstoð til að sinna þeirri ábyrgð sem á henni hvílir í samfélaginu.

Barnaheill fagna því jafnframt að við frumvarpið hefur verið bætt umfjöllun um áhrif þess á börn ef frumvarpið verður að lögum, í samræmi við 3. gr. Barnasáttmálans. Vissulega er um að ræða stutta umfjöllun um mat á áhrifum, en samtökin vonast til að sjá þróun á sviði umfjöllunar um mat á áhrifum stefnumótunar og lagasetningar á líf barna á komandi misserum.

Að endingu vilja Barnaheill eindregið hvetja stjórnvöld til að tryggja verkefninu ríkulegt fjármagn svo hægt verði að innleiða það og byggja á því til langrar framtíðar, til að samræma aðgerðir og verklag, þróa það áfram og nýta í þágu farsældar barna. Ef rétt er að verki staðið er eins og fram kemur í greinargerðinni með frumvarpinu, fjárfest til framtíðar og mun aðferðarfræðin vonandi spara ríkinu stórfé þegar upp er staðið.

Barnaheill vinna að bættum mannréttindum barna og hafa Barnasáttmálann að leiðarljósi í öllu sínu starfi. Samtökin ítreka ánægju sína með mál þau sem hér eru til umfjöllunar og hvetja til þess að þau fái skjóta afgreiðslu á Alþingi og verði samþykkt sem lög. Barnaheill taka fúslega þátt í frekari mótun málsins.

Alþingi, nefndasvið
Austurstræti 8 - 10
150 REYKJAVÍK

BARNAVERNDARSTOFA

Reykjavík, mánudagur, 11. janúar 2021
Tilvísun: 2020020053/33

Efni: Umsögn Barnaverndarstofu um frumvarp til laga um Barna- og fjölskyldustofu, 355. mál.

Barnaverndarstofa vísar til erindis nefndasviðs Alþingis, dags. 17. desember 2020, þar sem stofunni var gefið tækifæri á að gefa velferðarnefnd Alþingis umsögn um frumvarp til laga um Barna- og fjölskyldustofu, 355. mál. Þakkar Barnaverndarstofa fyrir að fá tækifæri til þess að tjá sig um frumvarpið.

Barnaverndarstofa fagnar þeirri grunnhugmynd sem frumvarpið byggir á um bættu þjónustu í þágu barna og því markmiði að skapa barnvænt samfélag. Stofan styður almennt þær kerfisbreytingar sem fólgnar eru í frumvarpinu og frumvarpi til laga um samþættingu þjónustu í þágu barna, sem gerir þeim kerfum sem vinna með börnum betur kleift að eiga samstarf í málum barna, þar á meðal miðla upplýsingum sín á milli. Barnaverndarstofa telur nauðsynlegt að benda á nokkur atriði sem stofan telur mikilvægt að huga að við meðferð frumvarpsins á Alþingi, þar á meðal eru tillögur að breytingum á einstaka ákvæðum frumvarpsins.

I.

Ný stofnun

Ljóst er að umrætt frumvarp hefur gríðarleg áhrif á starfsemi Barnaverndarstofu. Verði frumvarp þetta að lögum er ekki eingöngu um að ræða breytingar á verkefnum heldur verður Barnaverndarstofa lögð niður og flest verkefni hennar flutt til nýrrar stofnunar, Barna- og fjölskyldustofu (hér eftir BFS). Hefur þetta þá þýðingu að formlega alls verða lögð niður tæplega 100 stöðugildi þeirra starfsmanna sem nú starfa hjá Barnaverndarstofu. Gert er ráð fyrir að starfsmönnum verði boðin störf hjá nýrri stofnun en ljóst er að verkefni og ábyrgðarsvið og jafnvel launaröðun, kunna að breytast, a.m.k. hjá hluta starfsmanna. Eðli málsins samkvæmt kalla slíkar aðgerðir á nokkra óvissu og óróleika meðal starfsmanna Barnaverndarstofu.

II.

Sjálfstæði BFS

Í 1. gr. frumvarpsins kemur fram að BFS sé ríkisstofnun sem heyri undir ráðherra. Þá kemur fram í greinargerð með frumvarpinu að ráðherra hafi heimild til þess að gefa stofnuninni almenn og sérstök fyrirmæli um starfrækslu verkefna auk þess að láta stofnunni í té óbindandi álit til leiðbeininga á framkvæmd samkvæmt lögum. Lagt er upp með að BFS taki við stærstum hluta þeirra verkefna sem nú er sinnt á Barnaverndarstofu. Fyrir liggur að samkvæmt 1. mgr. 7. gr. barnaverndarlaga nr. 80/2002 að Barnaverndarstofa er *sjálfstæð* stofnun sem starfar undir yfirstjórn ráðherra án þess að heimildir séu ráðherra til handa til þess að gefa stofnuninni fyrirmæli um starfrækslu verkefna sinna. Í þessu sambandi má benda á að málaflokkurinn barnavernd hefur ákveðna sérstöðu. Hér er um að ræða opinber afskipti af einkalífi fjölskyldna

sem sjaldnast er að frumkvæði fjölskyldunnar sjálfrar. Þá er hvert mál sérstakt og aðstæður oft mjög viðkvæmar. Barnaverndarmál eru ennfremur þess eðlis að aðstæður eru oft ófyrirsjáanlegar og getað þróast með margvíslegum hætti. Með hliðsjón af framangreindu er að mati Barnaverndarstofu ekki heppilegt að ráðherra geti gefið bæði almenn og sérstök fyrirmæli um starfrækslu verkefna stofnunarinnar. Því er við að bæta að börn sem njóta þjónustu barnaverndarkerfisins eiga sjaldnast sterka málsvara í foreldrum sínum líkt og börn sem njóta þjónustu úr öðrum kerfum innan velferðarþjónustu ríkis og sveitarfélaga. Af þeirri ástæðu er mikilvægt að málaflokkurinn eigi sterkan málsvara í yfirstjórn málaflokksins sem er óháður pólitískum afskiptum.

Að óbreyttu vakna sömu áhyggjur varðandi þá staðreynd að ákvarðanir og úrlausnir hinnar nýju stofnunar kunna að koma til kasta félagsmálaráðuneytisins á grundvelli 26. gr. stjórnsýslulaga nr. 37/1993. Hægt verður að kæra úrlausnir BFS til ráðuneytisins, þ.e. að undanskildum þeim ákvörðunum sem kærðar verða til úrskurðarnefndar velferðarmála eða koma til kasta Gæða- og eftirlitsstofnunar velferðarmála. Mun ráðuneytið og ráðherra þannig geta tekið ákvarðanir um þjónustu til handa tilteknum börnum þvert á faglegt mat þeirra sérfræðinga sem munu starfa hjá Barna- og fjölskyldustofu. Hér er meðal annars um að ræða ákvarðanir sem myndu falla undir afskipti af tilteknum barnavernarmálum, s.s. sem lúta að vistun barna á meðferðarheimilum, gerð samninga um vistanir í styrktu fóstri, könnunarviðtöl og meðferð í Barnahúsi og sálfræðimeðferð vegna óviðeigandi kynferðislegrar hegðunar. Barnaverndarstofa telur vægast sagt óheppilegt að slíkar ákvarðanir geti verið í höndum pólitískra ráðherra. Einnig er eftirlitskerfi barnaverndarmála orðið mjög flókið og ógagnsætt ef þrír aðskildir aðilar ríkisins geta endurskoðað stjórnvaldsákvarðanir sem teknar eru á grundvelli barnaverndarlaga, þ.e. úrskurðarnefnd velferðarmála, Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála og félagsmálaráðuneytið. Hætt er við því að þegar margir eftirlitsaðilar hafa eftirlit með sama málaflokknum verði eftirlitsaðilar ósamstíga og gefi misvísandi skilaboð um túlkun laganna. Slíkt fyrirkomulag er þannig ekki til þess fallið að ná fram þeim markmiðum sem kerfisbreytingarnar stefna að.

Í greinargerð sem fylgir frumvarpinu er vísað til þess að framangreindar athugasemdir Barnaverndarstofu hafi komið fram í samráðsferli við undirbúning frumvarpsins. Af því tilefni er rakið að það sé meginregla í íslenskum rétti að stjórnvöld sem fara með verkefni á málefnasviði ráðherra heyri undir yfirstjórn hans. Einnig er vísað til þess að þótt löggjafinn hafi heimild til að koma á fót sjálfstæðum stjórnvöldum felist í því fyrirkomulagi frávik frá almennum reglum og sérstök rök þurfi til að að sú leið sé valin. Auk þess er vísað til þess að þótt hin nýja stofnun fái við verkefni sem eru viðkvæm fái ekki séð að eðli verkefna stofnunarinnar séu svo ólík verkefnum annarra stofnana sem heyra undir yfirstjórn ráðherra að rétt þyki að stofnunin sé sjálfstæð. Af þessu tilefni vill Barnaverndarstofa árétt að athugasemdir stofunnar lúta einkum að því að orðalag í athugasemdum í greinargerð við 1. gr. frumvarpsins gefa tilefni til að ætla að ráðherra geti haft afskipti af einstökum verkefnum hinnar nýju stofnunar í krafti yfirstjórnar sinnar. Var umræddum áhyggjum af möguleika á pólitískum afskiptum af verkefnum, þ.á m. barnaverndarmálum tiltekinna barna og fjallað er um hér að framan, ítrekað komið á framfæri við ráðuneytið við undirbúning frumvarpsins. Telur Barnaverndarstofa því rétt að árétt framangreint og mikilvægi þess að sérstaða barnaverndarmála verði höfð að leiðarljósi hjá hinni nýju stofnun með sama hætti og sjálfstæði lögreglu- og ákærvalds er tryggt með lögum.

III.

Samvinna milli stofnana

Í 3. mgr. 3. gr. frumvarpsins er fjallað um samvinnu stofnana á málefnasviði félagsmálaráðuneytisins. Í athugasemdum í greinargerð segir meðal annars að þær stofnanir sem nefndar eru í ákvæðinu fari samhliða með stuðningshlutverk sem skarast að einhverju leyti við almenn verkefni BFS og því sé talið rétt að mæla sérstaklega fyrir um samstarf þessara stofnana í lögum. Markmið ákvæðisins er einkum að stofnanirnar verði samstiga um skil ábyrgðar og koma í veg fyrir að svonefnd grá svæði myndist milli stofnana.

Barnaverndarstofa vill benda á að hún teldi rétt að með vísan til markmiðs frumvarpsins og frumvarps til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna (sbr. 354. mál), þ.e. að breytingarnar muni fela í sér samstarf þvert á málaflokka, þá skuli ákvæðið einnig ná til samvinnu BFS við stofnanir utan málefnasviðs ráðuneytisins, s.s. Landspítala og aðrar heilbrigðisstofnanir. Er í þessu samhengi bent á að vísað er til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna í 1. gr. frumvarpsins.

IV.

Aðkoma að gerð reglugerða

Í g- og n-lið 2. tölul. 8. gr. frumvarpsins eru lagðar til þær breytingar á ákvæðum barnaverndarlaga nr. 80/2002 að ekki verði lengur gert að skilyrði að fyrir liggi tillaga Barnaverndarstofu áður en ráðherra setur reglugerðir á grundvelli laganna. Í athugasemdum í greinargerð er vísað til þess að eftir sem áður muni sérfræðipækking bæði nýrrar Barna- og fjölskyldustofu og Gæða- og eftirlitsstofnunar velferðarmála vera mikilvæg við undirbúning stjórnvaldsfyrirmæla þótt aðkoma að setningu reglugerða verði ekki skilgreind í lögum.

Barnaverndarstofa telur í þessu sambandi rétt að benda á að hún telur eðlilegt að stofnun, sem á að vera sérfróð í barnavernd og málefnum barna, eigi að koma að gerð reglugerða sem settar eru um þá starfsemi sem henni er ætlað að sinna og að um slíkt sé mælt fyrir í lögum, líkt og gert er ráð fyrir að Barnaverndarstofa geri í dag. Að öðrum kosti kunna áhyggjur að vakna um að ekki verði tryggt að reglugerðir verði nægilega vel útfærðar eða að málsmeðferðarreglur sem þar verði settar verði ekki í samræmi við þær þarfir sem raunverulega eru uppi hverju sinni eða bestu þekkingu á málaflokknum. Hætt er við að reglugerðir nái ekki tilgangi og markmiði eða settar verði reglur sem ómögulegt geti verið að framfylgja.

V.

Almennt ráðgjafarhlutverk Barna- og fjölskyldustofu og

heimildir til þátttöku í vinnslu mála

Af frumvarpi til laga um Barna- og fjölskyldustofu og frumvarpi til laga um Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála er ljóst að eftirlitshlutverk Barnaverndarstofu fer yfir til Gæða- og eftirlitsstofnunar velferðarmála (hér eftir GEV). Fagnar stofan þeim hugmyndum sem settar eru fram í því augnamiði að gera eftirlitið öflugara og markvissara. Á þeim árum sem Barnaverndstofa hefur starfað hefur verið gagnrýnt að stofan geti aðeins veitt almenna ráðgjöf.

Barnaverndarnefndir landsins hafa ítrekað óskað eftir því ráðgjafarhlutverk stofunnar verði aukið. Í þeim efnum hefur, að mati stofunnar, tvennt komið í veg fyrir að Barnaverndarstofa geti veitt ítarlegri ráðgjöf og tekið þátt í vinnslu mála hjá nefndunum. Í fyrsta lagi þá eru barnaverndarnefndir sjálfstæð stjórnvöld og þ.a.l. hefur stofan ekki heimild í lögum til þess að gefa þeim fyrirmæli um vinnslu mála og því aðeins getað bent á hvernig beri að haga vinnslu mála almennt með hliðsjón af lögum og reglum. Í öðru lagi þá hefur stofan einnig sinnt eftirliti og því getur verið óheppilegt að stofan veiti ítarlega ráðgjöf í máli sem gæti síðar komið til skoðunar hjá stofunni í formi eftirlits.

Í –3. tölul. 2. mgr. 3. gr. frumvarpsins kemur fram að BFS beri að leiðbeina og veita ráðgjöf um vinnslu einstakra mála. Um ákvæðið segir í greinargerð með frumvarpinu að gert sé ráð fyrir að ráðgjöf verði fyrst og fremst veitt þegar þessa er óskað sérstaklega. BFS geti þó haft frumkvæði að því að bjóða fram leiðbeiningar og ráðgjöf um vinnslu einstakra mála ef sérstakt tilefni gefst til. Þá er áréttað að stofnunin leysi viðkomandi stjórnvöld ekki undan skyldu sinni til að taka ákvarðanir í einstökum málum. Að mati Barnaverndarstofu er mikilvægt að BFS verði veitt sérstök lagaheimild til þess að stíga inn í vinnslu mála, t.a.m með sérstakri handleiðslu og ítarlegri ráðgjöf í því augnamiði að samhæfa og efla barnaverndarstarf á landinu öllu án þess þó að leysa önnur stjórnvöld undan sinni ábyrgð. Framangreint er ekki síður nauðsynlegt til að gæta að því að starfsmenn BFS haldi þeirri þekkingu sem áður myndaðist á Barnaverndarstofu við afgreiðslu kvörtunar- og eftirlitsmála.

VI.

Leyfisveitingar til fósturforeldra færðar til GEV

Samkvæmt frumvarpinu eru lagðar til breytingar á ákvæði 66. gr. barnaverndarlaga og að óbreyttu verða leyfisveitingar til að taka börn í fóstur færðar til GEV, sbr. i-liður 2. tölul. 8. gr. frumvarpsins. BFS verði hins vegar falið það hlutverk að veita umsögn um umsóknir umsækjanda nema augljóst þyki að skilyrði fyrir útgáfu leyfis séu ekki uppfyllt.

Almennt eru leyfisveitingar til fósturforeldra umsvifamikið verkefni og við endurskoðun barnaverndarlaga er mikilvægt að taka til skoðunar hvort, og þá með hvaða hætti, væri hægt að stytta það ferli án þess að slakað verði á faglegum kröfum. Það skýtur skökku við að undirbúa eigi málið að öllu leyti hjá BFS en ákvörðun um leyfi eigi svo að taka hjá annarri stofnun, GEV. Felur þetta í sér verulegt óhagræði, lengir feril og kallar á töluvert aukna vinnu í málum, þar sem augljóst er að allar kröfur eru uppfylltar.

Samanlagðar leyfisveitingar til fósturforeldra á tímabilinu 2015-2020 voru á bilinu 150 til 200 á ári hverju. Að stærstum hluta er um að ræða endurnýjuð leyfi til þeirra sem hafa áður starfað sem fósturforeldrar og óska eftir að taka nýtt barn í fóstur en árlega voru að meðaltali 63 nýjar umsóknir fólks um að gerast fósturforeldrar (verðandi fósturforeldrar).¹

¹ Á tímabilinu 2015-2019 bárust að meðaltali árlega 150 beiðnir um að ráðstafa börnum í fóstur. Á sama tímabili bárust árlega að meðaltali um 63 umsóknir um að gerast fósturforeldrar, og rúm 70% þeirra enduðu með leyfisveitingu (um 22% umsóknanna eru dregnar til baka og á það að langstærstum hluta við umsóknir ættingja um að gerast fósturforeldrar og er helsta ástæða þessa að búið er að ráðstafa börnum á heimili þeirra og þau farin þaðan aftur þegar umsóknin er enn í ferli en í einhverjum tilvikum er ástæðan sú að viðkomandi gerir sér grein fyrir því í ferlinu að uppfylla ekki hæfnisskilyrði).

Ferillinn í leyfisveitingum til verðandi fósturforeldra er nú þegar margskiptur milli tveggja stjórnvalda og tekur langan tíma. Samanlagður vinnslutími umsókna um að gerast fósturforeldri í almennu fóstri á sama tímabili janúar 2017 til apríl 2020, frá því umsókn berst þar til hæfnismati er lokið og leyfi gefið út, var að meðaltali 323 dagar (frá 70 til 730 dagar). Samanlagður vinnslutími umsókna um ættingjafóstur var að meðaltali 240 dagar (frá 74 til 694 dagar) en um 30% umsókna um ættingjafóstur er dreginn til baka

Barnaverndarstofa telur það skjóta skökku við að BFS sé ekki treyst fyrir töku slíkra ákvarðana þegar það liggur fyrir að þeirri stofnun er ætlað að meta aðilana og benda á þá þegar barnaverndaryfirvöld óska eftir fósturforeldrum í málum tiltekinna barna.

Leggst Barnaverndarstofa því eindregið gegn þeim hugmyndum sem settar eru fram um breytingar á leyfisveitingum til fósturforeldra og heimili og önnur úrræði á ábyrgð sveitarfélaga. Ef slíkar flóknar og vandasamar stjórnvaldsákvæðanir eru færðar til GEV er útilokað að BFS geti verið fær um að sinna öðrum verkefnum sem henni er ætlað að sinna, ekki síst að veita ráðgjöf og styrkja, samhæfa og efla barnaverndarstarf og annað starf í þágu barna, sem stofnunni er ætlað. Er þetta jafnframt í andstöðu við þau markmið sem ráðherranefndin setti í viljayfirlýsingu sinni í september 2018 um að brjóta niður múra milli kerfa, bæta þjónustu í þágu barna og skapa barnvænt samfélag.

VII.

Fjárhagsleg áhrif

Hvað varðar fjárhagsleg áhrif af frumvarpinu þá telur Barnaverndarstofa nauðsynlegt að benda á að ekki öll verkefni stofunnar eru fjármögnuð í grunnfjárheimildum hennar í dag. Ýmis verkefni tengd framkvæmdaáætlun í barnavernd rúmast ekki innan grunnfjárheimilda stofnunarinnar. Þetta eru verkefni eins og þriðja teymið í MST (þar sem biðlisti hefur verið eftir þjónustu í langan tíma) og aukinn stuðningur við Stuðla sem hingað til hafa verið fjármögnuð með tímabundnum fjárheimildum. Jafnframt er verkefnið MST CAN, sem vonir standa til að hefjist árið 2021, ekki í grunni Barnaverndarstofu. Áætlaður árlegur kostnaður Barnaverndarstofu vegna þessara verkefna sem ekki eru í grunnfjárheimildum og eru tengd framkvæmdaáætlun í barnavernd er 200 millj. kr. Allt eru þetta verkefni sem eru nauðsynleg í þjónustu við börn og þörf er á að haldi áfram í nýrri stofnun til þess að hún geti staðið undir hlutverki sínu og væntingum.

Barnaverndarstofa telur jafnframt nauðsynlegt að vekja athygli á að fjöldi stöðugilda og kostnaður vegna nýrra verkefna BFS er mjög varlega áætlaður miðað við þau fjölmörgu verkefni sem stofnuninni er ætlað að sinna. Í frumvarpsdrögum er gert ráð fyrir að stöðugildum sérfræðinga með fjölbreyttan bakgrunn fjölgi um 15 til 20 og er áætlaður kostnaður vegna þessa 250 millj. kr. á ári. Barnaverndarstofa framkvæmdi, að beiðni félagsmálaráðuneytisins, kostnaðarmat vegna aukinna verkefna tengdum frumvarpi um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna og frumvarpi um Barna- og fjölskyldustofu. Er það mat Barnaverndarstofu að fjölga þurfi stöðugildum um 36 og árlegur kostnaður er metinn 534 millj. kr. á ári. Þarna er mismunur upp á 16-21 stöðugildi á frumvarpsdrögum og útreikningi Barnaverndarstofu og virðist mismunurinn að mestu liggja í því að frumvarpsdrögin gera ekki ráð fyrir aukningu stöðugilda í stoðþjónustu og stjórnun líkt og stofnunin gerði ráð fyrir í sínum útreikningum.

Frumvörp til laga um Barna- og fjölskyldustofu og um **sambættingu þjónustu í þágu farsældar barna (354. mál)** gera ráð fyrir að stöðugildum fjölgi um allt að 20 með nýjum verkefnum. Auknum verkefnum fylgir óhjákvæmilega aukin umsvif stofnunar að öðru leyti (s.s. í mannauðsmálum, rekstri og annarri stöðþjónustu) sem kalla á fjölgun stöðugilda til að sinna þeim verkefnum. Barnaverndarstofa vill því vekja athygli velferðarnefndar Alþingis á því að ekki er raunhæft að gera ráð fyrir að þessi 15-20 stöðugildi, sem gert er ráð fyrir að bætist við þann hóp starfsmanna sem nú starfar já Barnaverndarstofu, fari öll í beina þjónustu við börn.

Á síðustu þremur árum hefur stöðugildum Barnaverndarstofu fjölgað úr tæplega 80 í tæplega 100, vegna aukinna verkefna sem stofnuninni hefur verið falið að sinna, án þess að fjármagn hafi verið sett í stöðþjónustu sem fjölgun starfsmanna hefur í för með sér, s.s. mannauðsmál, símsvörun, skjalavörslu, tölvu- og tæknimál, vinnslu tölfraeðiuupplýsinga og upplýsinga-, kynningar- og útgáfumál, sem nauðsynlegt er að gera ráð fyrir að BFS verði að sinna. Stöðþjónusta Barnaverndarstofu er komin langt yfir þolmörk, þrátt fyrir að hagrætt hafi verið í starfseminni og bætt hafi verið við einu stöðugildi sérfræðings í fjármálum og rekstri auk þess sem að sérfræðingur í tölfraedi var ráðinn til starfa, sem að hluta til er fjármagnaður af sérstökum tímabundnum framlögum frá félagsmálaráðuneyti. Stofnun að þeirri stærð sem Barna- og fjölskyldustofu er ætlað að vera þarf m.a. viðbótarstöðugildi í skjalavörslu (einn starfsmaður er í þessu hlutverki í dag), viðbótarstöðugildi í mannauðs- og fjármál (einn starfsmaður hefur sinnt hlutverki fjármála- og mannauðsstjóra), sérfræðing í upplýsinga- og kynningarmál og útgáfumál (enginn starfsmaður hefur slíkt hlutverk í dag), tölvunarfræðing (starfsmenn hafa sinnt þessu hlutverki með öðrum störfum) auk annars stuðnings við sérfræðinga og stjórnendur, sem er nauðsynlegur til þess að hægt sé að sinna verkefnum, sem BFS verður falið að sinna, af kostgæfni.

VIII.

Niðurlag

Barnaverndarstofa telur að lokum rétt að benda á mikilvægi þess að samhliða frumvarpi þessu taki gildi þær breytingar á barnaverndarlögum sem í vinnslu eru í félagsmálaráðuneytinu og varða nauðsynlegar breytingar á skipulagi barnaverndarmála til að efla og bæta vinnslu þeirra mála, ekki síst er varðar fyrirkomulag mála hjá sveitarfélögum.

Barnaverndarstofa veitir velferðarnefnd Alþingis fúslega allar nánari upplýsingar og skýringar sem þörf er á verði óskað eftir því og er reiðubúin að mæta á fund nefndarinnar verði þess óskað.

Virðingarfyllst,
f.h. Barnaverndarstofu

Helga Björgdóttir
forstjóri Barnaverndarstofu

Félagsmálaráðuneytið

Minnisblað

Viðtakandi: Velferðarnefnd Alþingis
Sendandi: Félagsmálaráðuneytið
Dagsetning: 25.03.2021
Málsnúmer: FRN20060115
Bréfalykill: 02.11.01

Efni: Umsagnir til velferðarnefndar

I. Inngangur

Með tölvubréfi, dags. 3. mars 2021, óskaði velferðarnefnd Alþingis eftir minnisblaði félagsmálaráðuneytisins með viðbrögðum við umsögnum sem borist höfðu Alþingi um frumvörp til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna, um Barna- og fjölskyldustofu og um Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála (þskj. 440, 441 og 442, 354., 355. og 356. mál. á 151. lögþ. 2020-2021).

Í upphafi er rétt að fram komi að frumvarp til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna er byggt á þeirri hugmyndafræði að öll börn, óháð því hvaða hópi þau tilheyra, eigi rétt á samþættri þjónustu án hindrana. Þá er byggt á því að skyldur þjónustuveitenda séu þær sömu óháð því hvaða þjónustukerfi á í hlut. Áhersla var lögð á að orðaval í frumvarpinu næði með almennum hætti utan um alla hópa barna og þjónustuveitenda. Reynt var að forðast að tilgreina sérstaklega ákveðna hópa barna eða þjónustuveitena. Var því ekki tekið undir þær fjölmörgu ábendingar hagsmunaaðila, sem komu fram við undirbúning frumvarpsins, um að á skorti að ákveðnir hópar barna eða þjónustuveitenda væru sýnilegir í frumvarpinu.

Frumvarpið er jafnframt byggt á þeirri grundvallarhugsun að það sé viðbót við gildandi lög um ýmsa þjónustu í þágu barna, sbr. umfjöllun í kafla 2.2. í frumvarpinu. Eins og kemur jafnframt fram í athugasemdum við 8. tölul. 2. gr. frumvarpsins felur samþætting ekki í sér beinan rétt til einstakra þjónustupátta eða úrræða heldur fer um þann rétt samkvæmt viðeigandi sérkögum. Til skýringar má hér taka dæmi um barn á grunnskólaaldri sem þarf að leggjast inn á sjúkrahús vegna veikinda. Barnið á rétt á heilbrigðisþjónustu m.a. á grundvelli laga um réttindi sjúklinga, nr. 74/1997, og skólaþjónustu skv. lögum um grunnskóla nr. 91/2008. Þá kann barnið og fjölskylda þess eftir atvikum að eiga rétt á þjónustu samkvæmt lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991, eða rétt samkvæmt öðrum lögum. Þegar réttur til þjónustu er fyrir hendi felur frumvarp til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna í sér að skipuleggja skal þjónustuna og veita hana með markvissum og samfelldum hætti.

Í umsögnum til velferðarnefndar eru ýmsar ábendingar um að bæta verði þjónustu sem er veitt börnum. Hvað það varðar vill félagsmálaráðuneytið benda á að áfram er unnið að því að styrkja þjónustu við börn og fjölskyldur, með áherslu á snemmtækan stuðning, m.a. með frekari lagasetningu.

II. Stigskipting þjónustu

Í umsögnum til velferðarnefndar koma fram athugasemdir og ábendingar varðandi stigskiptingu þjónustu sem kveðið er á um í frumvarpi til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna. Meðal þess sem þar kemur fram er hvort rétt sé að veita frekari skilgreiningar á þjónustustigum.

Í kynningarefni sem félagsmálaráðuneytið hefur unnið í tengslum við frumvarpið hefur verið fjallað með ítarlegri hætti um stigskiptingu þjónustu. Áhersla hefur verið lögð á að skilgreina ekki þjónustuveitanda á stig heldur að hver þjónustupáttur tilheyri ákveðnu stigi. Þá hefur verið lögð áhersla á að börn geta á mismunandi tímum haft þarfir á mismunandi stigum. Almennt eigi að stefna

að því að veita þjónustu sem miðar að því að minnka þjónustuþarfir barnsins. Þetta á þó ekki við um öll börn enda eru sumir sjúkdómar og fatlanir þess eðlis að barn hefur varanlega þörf fyrir þriðja stigs þjónustu.

Hér á eftir fer texti um stigin þrjú sem ráðuneytið hefur notað.

Fyrsta stig:

Á fyrsta stigi þjónustu í þágu farsældar barns er annars vegar veitt grunnþjónusta og hins vegar einstaklingsbundinn snemmtækur stuðningur í nærumhverfi barns. Stuðningur veittur í samræmi við frummat á þörfum barns og fylgt eftir á markvissan hátt.

Mestmegnis er um að ræða þjónustu frá einum þjónustuveitanda, umfram almenna grunnþjónustu, þótt barn geti notið þjónustu frá fleirum en einum þjónustuveitanda á fyrsta þjónustustigi. Áhersla er lögð á bættu líðan og framfarir.

Áskoranir barns sem þarf einstaklingsbundna þjónustu á fyrsta stigi eru oft tímabundnar. Þær varða til að mynda þroska, hegðun, nám, heilsufar og félagslegar aðstæður. Þær geta líka varðað áskoranir innan fjölskyldunnar sem leiða til þess að barn þarf einstaklingsbundna þjónustu, t.d. heilsa og hegðun foreldra eða systkina.

Foreldrar geta líka þegið einstaklingsbundna fyrsta stigs þjónustu í þágu barns síns, t.d. stuðning í uppeldishlutverkinu.

Dæmi um einstaklingsbundinn stuðning á fyrsta stigi eru ýmis foreldranámskeið og fyrirlestrar, tímabundinn stuðningur við ýmsa þroskaþætti barns og tilfallandi viðtöl og meðferðir barns eða foreldris hjá hjúkrunarfræðingi, lækni, sálfræðingi og sjúkraþjálfara.

Annað stig:

Á öðru stigi þjónustu er veittur markvissari stuðningur. Stuðningur veittur í samræmi við faglegt mat og/eða frumgreiningu á þörfum barns.

Börn sem fá þjónustu á þessu stigi hafa að jafnaði þörf fyrir fjölbreytilegri þjónustu sem er veitt af fleiri en einum þjónustuveitanda. Annars stigs þjónusta er veitt þegar ljóst er að stuðningur á fyrsta stigi mun ekki bera árangur eða hefur ekki borið árangur. Þörf fyrir annars stigs þjónustu getur verið tímabundin eða veitt til lengri tíma.

Stuðningur sem er veitt í þágu barnsins á öðru stigi er það umfangmikill og líkur standa til að þörfum þess sé ekki mætt nema viðbrögð þjónustuveitenda séu samræmd.

Áskoranir barns og fjölskyldu sem þurfa annars stigs þjónustu geta til að mynda verið af heilsufarslegum, námslegum og félagslegum toga og þess eðlis að þau þurfa markvissari stuðning og eftirfylgd með stuðningi.

Dæmi um þjónustu á öðru stigi er stuðningsþjónusta á vegum skóla sem krefst aðkomu fleiri sérfræðinga sem veita einstaklingsbundinn stuðning til lengri tíma, stuðningsþjónusta sem er veitt fjölskyldu í heild á vettvangi félagsþjónustu, t.d. einstaklingsstuðningur inni á heimili og dvöl barns hjá stuðningsfjölskyldu.

Þriðja stig:

Á þriðja stigi þjónustu er veittur einstaklingsbundinn og sérhæfðari stuðningur. Sérhæfðari stuðningur er veittur í samræmi við fjölbætt ítarlegt mat og/eða greiningu á þörfum barns. Stuðningi er ætlað að tryggja að farsæld barns sé ekki stefnt í hættu.

Á þriðja stigi er veittur stuðningur sem er fjölbættur og til lengri tíma þar sem ljóst er að stuðningur á fyrsta eða öðru stigi mun ekki bera árangur eða hefur ekki borið árangur.

Skortur á viðeigandi stuðningi og úrræðum á þessu stigi getur haft alvarlegar afleiðingar og ógnað heilsu barns og þroska.

Dæmi um þjónustu á þriðja stigi eru vistunarúrræði á grundvelli barnaverndarlaga, umfangsmikill og fjölþættur stuðningur við fötluð börn og langvarandi sjúkrahúsdvöl.

Ljóst er að skilgreiningar á stigum eru opnar og mikil vinna er fyrir höndum að skilgreina alla þjónustu sem er veitt í þágu barna á stig. Líta þarf á stigskiptingu þjónustu sem varanlegt verkefni sem gerir ráð fyrir reglulegu endurmati á þjónustu í samræmi við hvernig þjónustan þróast. Félagsmálaráðuneytið hefur efasemdir um að tengja stigskiptingu þjónustu eingöngu við vinnu við innleiðingu samþættingarinnar. Ráðuneytið telur þvert á móti mikilvægt að þeir sem veita þjónustu frá degi til dags ásamt ráðuneytum, stofnunum og sveitarfélögum taki ábyrgð á verkefninu og fylgi því eftir til framtíðar.

Þá telur ráðuneytið mikilvægt að fagleg sjónarmið ráði för við stigskiptingu þjónustu. Í því felst meðal annars að umræðum og ágreiningi um ábyrgð ríkis og sveitarfélaga á kostnaði við þjónustu sé haldið utan við þá vinnu. Lykilinn að farsælli stigskiptingu felist í úrvinnslu sjónarmiða sem koma fram í samráði við fagfólk í framlínu frekar en skipan starfshóps sem er eingöngu skipaður fulltrúum frá yfirstjórn.

Ráðuneytið telur rétt að stýrihópur stjórnarráðsins um málefni barna, eftir atvikum með aðkomu þingmannanefndar um málefni barna, leiði þetta verkefni. Rétt er að vekja athygli á því að samband íslenskra sveitarfélaga á áheyrnarfulltrúa í stýrihópnum og þingmannanefndinni.

III. Tengiliðir, málstjórar og stuðningsteymi

Eins og fram kemur í frumvarpi til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna felur það í sér það nýmæli að börn og fjölskyldur hafi aðgang að tengilið. Að baki tillögunni liggur sú hugmyndafræði að tengiliðurinn er í nærumhverfi barnsins. Um er að ræða starfsmann sem hittir barnið reglulega, þekkir þarfir barnsins og barnið treystir. Tengiliður er einhver sem er auðvelt er að ná til, bæði fyrir barnið og foreldrana. Þess vegna er lagt til í frumvarpinu að tengiliður yngstu barnanna sé á heilsugæslu þar sem foreldrar og börn sækja reglulegt ungbarnaeftirlit. Eftir að barn kemst á skólaaldur er tengiliður í skóla barnsins þar sem barn dvelur stóran hluta dagsins. Að mati félagsmálaráðuneytisins væri um að ræða grundvallarbreytingu á hugmyndafræði frumvarpsins ef tengiliðir væru ekki í nærumhverfi barna.

Verkefni tengiliðar og málstjóra er fyrst og fremst að vera miðpunktur þjónustu fyrir barnið, nokkurs konar inngangur fyrir börn og fjölskyldur að þjónustukerfum í þágu barna og leiðsögumenn um kerfin. Þeir eiga að leiðbeina, veita ráðgjöf og hafa yfirsýn yfir þjónustu. Gengið er út frá hugmyndafræði um samvinnu milli þjónustukerfa. Að mati félagsmálaráðuneytisins fellur ekki að þessum hugmyndum að skilgreina tengiliði sem „málsvara“ barna, eins og fram kemur í umsögn Sambands íslenskra sveitarfélaga.

Í umsögnum til velferðarnefndar eru gerðar athugasemdir við fyrirkomulag málstjóra og stuðningsteyma. Vegna athugasemda Kópavogs og Hafnarfjarðar telur félagsmálaráðuneytið rétt að áréttu að samkvæmt frumvarpinu er gert ráð fyrir að málstjóri sé hjá félagsþjónustu sveitarfélaga eða þar sem þarfir barns liggja. Gerir frumvarpið því meðal annars ráð fyrir að unnt sé að velja málstjóra innan skólakerfisins ef þarfir barnsins liggja þar.

Í umsögnum koma fram athugasemdir varðandi menntunar- og hæfniskröfur til tengiliða og málstjóra. Eins og fjallað er um í kafla 5.5. í frumvarpinu er lögð áhersla á að hér vegast á tvö sjónarmið sem bæði hafa komið skýrt fram í samráði, þ.e.a.s. hagsmunir sveitarfélaga af því að hafa svigrúm við útfærslu menntunarkrafna og hins vegar sjónarmið sem m.a. hafa komið fram hjá fagfélögum félagsráðgjafa og háskólasamfélaginu um að kröfur til menntunar og hæfni séu líklegar til að tryggja faglega vinnu. Í frumvarpinu var reynt að ná jafnvægi milli þessara sjónarmiða með því að veita ráðherra heimild til að setja reglugerð um menntun og hæfni. Með slíkri reglugerðarheimild er hægt að gera tilteknar lágmarkskröfur til tengiliða og málstjóra en á sama tíma varðveita sveigjanleika til að bregðast við, t.d. ef kemur í ljós að minni sveitarfélög geta ekki staðið undir kröfunum. Í því sambandi er lögð áhersla á að reglugerðarheimild ráðherra kemur fyrst og fremst til svo unnt sé að tryggja að samræmdar reglur gildi um allt land.

Þá hafa komið fram athugasemdir vegna 24. gr. frumvarpsins um samvinnu sveitarfélaga. Eins og kemur fram í athugasemdum við ákvæðið felur frumvarpið í sér ný og sérstök verkefni sveitarfélaga og lögð til sérstök lagastöð fyrir samvinnu um þau. Gert er ráð fyrir að samvinna um verkefni málstjóra haldist í hendur við samvinnu sveitarfélaga um verkefni félagsþjónustu sveitarfélaga og verkefni tengiliða fylgi samvinnu vegna leik- og grunnskóla. Er því í 24. gr. frumvarpsins fjallað um samvinnu sveitarfélaga á grundvelli sveitarstjórnarlaga sem er til samræmis við ákvæði laga sem fjalla um samvinnu sveitarfélaga um félagsþjónustu, leik- og grunnskóla, sbr. 7. gr. laga um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991, 28. gr. laga um leikskóla, nr. 90/2008 og 1. mgr. 45. gr. laga um grunnskóla, nr. 91/2008.

IV. Ósk um samþættingu

Eins og fram kemur í kafla 5.3. í frumvarpi til laga um samþættinguþjónustu í þágu farsældar barna var í samræði um frumvarpið fjallað um það hvort samþætting ætti að vera þjónustuboð sem krefðist samþykkis eða hvort samþætting ætti að vera skylda. Þar er lýst sjónarmiðum frá sveitarfélögum sem hafa talið mikilvægt að unnt sé að samþætta þjónustu ef það er í þágu hagsmuna barns án samþykkis foreldra. Á móti er lýst sjónarmiðum m.a. frá hagsmunasamtökum fatlaðs fólks um mikilvægi þess að gefa áhrifum barna og foreldra á eigið líf nægan gaum. Þá er lýst sjónarmiðum Persónuverndar um mikilvægi þess að þjónusta frumvarpsins sé í reynd valkvæð og háð frjálsu samþykki. Þegar þessi sjónarmið voru vegin og metin við undirbúning frumvarpsins var niðurstaðan að leggja til að samþætting væri ávallt háð beiðni foreldra og eftir atvikum barns.

Í umsögnum til velferðarnefndar koma að meginstefnu til fram sömu andstæðu sjónarmið frá sveitarfélögum, hagsmunasamtökum fatlaðs fólks og Persónuvernd.

Þar koma líka fram ábendingar varðandi það í hvaða farveg rétt er að leggja mál barns ef ekki liggur fyrir ósk um samþættingu.

Að því er varðar þær aðstæður sem koma upp ef foreldri hefur ekki innsýn í þarfir barnsins leggja þjónustuveitendur mat á hvort þessi skortur á innsýn teljist nægilega alvarlegur til þess að um sé að ræða tilkynningarskylt atvik samkvæmt barnaverndarlögum. Eins og fram kemur í drögum að frumvarpi til barnaverndarlaga, sem kynnt hafa verið í samráðsgátt stjórnvalda (fylgiskjal IV), er gert ráð fyrir sérstökum farvegi varðandi samþættingu þjónustu í barnaverndarlögum. Þar sem er meðal annars lagt til að samþætting sé eitt af úrræðum sem hægt er að úrskurða um án samþykkis foreldra. Lögð er áhersla á að markmið úrræða samkvæmt barnaverndarlögum er að koma í veg fyrir að börn búi við óviðunandi aðstæður og veita nauðsynlega aðstoð til barna sem stofna heilsu sinni og þroska í hættu. Ekki er heimilt að beita úrræðum samkvæmt lögunum nema stefnt sé að þessum markmiðum og ekki hægt að ná þeim með vægari hætti.

Ef afleiðingar þess að foreldri og/eða barn þiggja ekki samþættingu þjónustu ná ekki því alvarleikastigi sem fjallað er um í barnaverndarlögum kemur barnaverndarþjónusta ekki að máli barnsins. Í tilviki þessara barna reynir á aðrar heimildir laga til samvinnu milli þjónustuveitenda. Má hér m.a. benda á frumvarp til laga um breytingu á ýmsum lögum um mennta- og menningarmál (þskj. 993, 585. mál á 151. lögb. 2020-2021) þar sem lagt er til að veittar verði heimildir til miðlunar persónuupplýsinga milli skóla og ýmissa stjórnvalda. Þessar vinnsluheimildir eru ekki eins umfangsmiklar og vinnsluheimildir samþættingarfrumvarpsins en gefa þó þjónustuveitendum ákveðna möguleika á samvinnu.

V. Nánar um þá sem veita almenna þjónustu í þágu farsældar barna og vinnslu persónuupplýsinga

Í umsögnum koma jafnframt fram athugasemdir við einstaka þætti fyrirkomulags við vinnslu persónuupplýsinga. Í athugasemdum Akureyrarbæjar kemur til að mynda fram sú afstaða að í frumvarpinu fái þeir sem veita almenna þjónustu í þágu farsældar barna heimildir til vinnslu persónuupplýsinga. Vegna þessa er bent á að í samráðsferlinu var lögð rík áhersla, m.a. af hálfu mennta- og menningarmálaráðuneytisins, að tómstundir barna geta haft mjög mikla þýðingu þegar kemur að vellíðan þeirra og velferð. Var því talið mikilvægt að íþrótta- og æskulýðsfélög hefðu

aðgang að samþættingu eftir því sem börn og foreldrar óska eftir.

Við útfærslu frumvarpsins var þess gætt að leggja vægari skyldur á þá sem veita almenna þjónustu í þágu farsældar barna, þ.e.a.s. að þeir skuli „leitast við“ að fylgjast með velferð og farsæld barns, sbr. 14. gr. Þá leiðir af ákvæðum frumvarpsins að þessir aðilar taka ekki þátt í samþættingu nema fyrir liggi beiðni foreldra og/eða barns þar að lútandi.

Eins og fram kemur í mati á áhrifum á persónuvernd (Fylgiskjal I, bls. 10) er gert ráð fyrir að vinnsla þeirra sem veita almenna þjónustu í þágu farsældar barna á grundvelli frumvarpsins sé skýrt aðgreind frá annarri starfsemi þessara aðila og að persónuupplýsingum sé eytt um leið og vinnsluheimildir frumvarpsins ná ekki lengur yfir þær. Að mati félagsmálaráðuneytisins eru þessar vinnsluheimildir skýrar og hóflegar miðað við markmið frumvarpsins.

VI. Nánar um sýslumenn sem þjónustuveitendur

Í 5. og 14. tölul. 2. gr. frumvarpsins kemur fram að þjónustuveitandi samkvæmt frumvarpinu er sá sem veitir þjónustu sem mælt er fyrir um í lögum að sé veitt á vegum ríkis eða sveitarfélaga og á þátt í að efla og/eða tryggja farsæld barns. Í athugasemdum kemur fram að ákvæðið eigi við um þjónustu en að stjórnvöld, sem eingöngu hafa áhrif á hagsmuni barna með töku ákvarðana um rétt eða skyldur, teljist ekki til þjónustuveitenda. Hér sé m.a. átt við úrskurðaraðila, svo sem sýslumenn.

Í umsögn sýslumannsins í Vestmannaeyjum um frumvarpið kemur fram sú afstaða að sýslumenn eiga að teljast þjónustuveitendur í skilningi frumvarpsins. Eru færð rök fyrir því að sýslumenn veiti ýmis konar þjónustu í þágu barna sem falli ekki undir úrskurðarhlutverk þeirra. Vegna þessara ummæla er ástæða til að taka fram að það var ekki ætlunin með frumvarpinu að stjórnvöld yrðu skilgreind annað hvort sem þjónustuveitendur eða ekki í skilningi frumvarpsins, heldur lögð áhersla á að ákveðin verkefni gætu talist til þjónustu. Meðal annars var litið til tvíhliða hlutverk Útlendingastofnunar sem bæði fer með ákvörðunarvald í málum og veitir þjónustu í þágu barna, t.d. búsetuþjónustu. Gert var ráð fyrir að starfsmenn Útlendingastofnunar bæru eingöngu skyldur samkvæmt frumvarpinu þegar þeir kæmu fram í þjónustuhlutverki. Við undirbúning frumvarpsins var líka gert ráð fyrir að hluti af endurskoðun lagaumhverfis um þjónustu í þágu barna fæli í sér að löggjöf yrði rýnd m.t.t. þess hvort rétt væri að setja sérstakar reglur um ákveðin stjórnvöld. Sem dæmi um slíka lagasetningu sem er í undirbúningi eru sérstök ákvæði um réttindagæslumenn fatlaðs fólks.

Félagsmálaráðuneytið telur að þessi sjónarmið komi ekki nægilega skýrt fram í frumvarpinu. Það væri til bóta að í nefndarálinni væri fjallað um að stjórnvöld geti verið skilgreind sem þjónustuveitendur við framkvæmd ákveðinna verkefna þótt þau fari jafnframt með vald til að taka stjórnvaldsákvarðanir. Ummælin í frumvarpinu ætti ekki að skilja sem svo að það útilokaði tiltekin stjórnvöld frá því að falla innan gildissviðs frumvarpsins. Við skilgreiningu á þjónustuveitanda ætti því að líta til skilgreininga á farsældarþjónustu, eins og hún er nánar útfærð í III. kafla frumvarpsins.

VII. Nánar um athugasemdir Persónuverndar við frumvarp til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna

Í umsögn Persónuverndar eru gerðar nánar tilgreindar athugasemdir við frumvarpið sem stofnunin telur að ekki hafi verið brugðist við.

Í fyrsta lagi er gerð athugasemd við að í greinargerð þurfi að koma fram að huga þurfi að gerð vinnslusamninga vegna frumvarpsins. Félagsmálaráðuneytið tekur undir með Persónuvernd um að mikilvægt sé að fyrir liggi vinnslusamningar í þeim tilvikum þegar það er skylt skv. lögum nr. 90/2018. Þegar einkaaðili fær framselt vald til að veita tiltekna þjónustu í þágu barna gilda mismunandi reglur um samningsgerð eftir því á hvaða lagagrundvelli sú þjónusta fer fram. Til skýringar má t.d. benda á X. kafla laga um grunnskóla, nr. 91/2008, og 9. gr. laga um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991. Því liggur fyrir að aldrei verða gerðir vinnslusamningar eingöngu vegna verkefna samþættingarfrumvarpsins heldur ávallt í tengslum við þjónustusamninga sem gerðir eru á öðrum lagagrundvelli. Að mati ráðuneytisins er því ekki ástæða til að fjalla sérstaklega um slíka samningsgerð í frumvarpinu.

Að því er varðar umfjöllun um vinnsluaðila í frumvarpinu tekur félagsmálaráðuneytið undir með Persónuvernd að ummæli í greinargerð geti ekki leitt til þess að tilteknir aðilar verði ávallt taldir vinnsluaðilar. Í frumvarpinu er notað orðalagið „gert ráð fyrir“ sem að mati félagsmálaráðuneytisins bendir til þess að verið sé að lýsa almennu fyrirkomulagi en ekki ófrávikjanlegri reglu. Að því er varðar tilvisun til hugtaksins starfsmenn er þar t.d. átt við sjálfstæða sérfræðinga sem eru ekki í vinnusambandi við stjórnvald, en gert er ráð fyrir vinnslu slíkra aðila samkvæmt frumvarpinu. Að mati ráðuneytisins kallar sú umfjöllun í umsögn Persónuverndar ekki á að gerðar verði breytingar á frumvarpinu.

Að því er varðar athugasemdir Persónuverndar um að reglur geti ekki komið í stað vinnslusamninga vekur félagsmálaráðuneytið athygli á því að í 3. mgr. 25. gr. laga nr. 90/2018 segir að vinnsla af hálfu vinnsluaðila skuli byggjast á „samningi eða annarri réttargerð samkvæmt lögum“.

Félagsmálaráðuneytið áttar sig því ekki alveg á fullyrðingu Persónuverndar um að „ábyrgðaraðila beri skylda til þess að gera vinnslusamning við viðkomandi vinnsluaðila“ enda gerir ákvæðið ráð fyrir að unnt sé að gera aðra réttargerð sem, svo vísað sé í athugasemdir við ákvæðið í greinargerð frumvarps þess er varð að lögum nr. 90/2018, „skuldbindur vinnsluaðila gagnvart ábyrgðaraðilanum og tilgreinir viðfangsefni og tímalengd vinnslunnar, eðli hennar og tilgang, tegund persónuupplýsinga, flokka skráðra einstaklinga og skyldur og réttindi ábyrgðaraðilans.“ Ráðuneytið getur því ekki fallist á þá fullyrðingu Persónuverndar að af lögum nr. 90/2018 leiði að löggjafanum sé óheimilt að ákveða annað fyrirkomulag sem skuldbindur vinnsluaðila gagnvart ábyrgðaraðilanum en samninga.

Ástæða þess að félagsmálaráðuneytið telur ekki rétt að Barna- og fjölskyldustofa geri vinnslusamninga er það mat ráðuneytisins að slík samningsgerð sé ekki í samræmi við almenn sjónarmið um uppbyggingu íslenskrar stjórnsýslu, þ.e.a.s. að nota samnings hugtakið til að lýsa réttarsambandi sem í meiri hluta tilvika er á milli tveggja stjórnvalda þar sem annað stjórnvaldið hefur samkvæmt lögum vald til að setja bindandi reglur um efni réttarsambandsins gagnvart hinu stjórnvaldinu. Að mati ráðuneytisins kalla þessar athugasemdir Persónuverndar ekki á breytingar á frumvarpinu.

VIII. Samræmdar tæknilausnir

Eins og fram kemur í frumvarpi til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna er gert ráð fyrir að Barna- og fjölskyldustofa reki gagnagrunn og stafrænar lausnir og að öll vinnsla persónuupplýsinga fari fram innan þess gagnagrunns.

Unninn hefur verið undirbúningur að þróun gagnagrunns í barnavernd og standa vonir til þess að unnt verði að byggja gagnagrunn samþættingar á sama grunni. Það er næsta öruggt að gagnagrunnurinn verður ekki tilbúinn þegar lögin taka gildi. Er því að mati félagsmálaráðuneytisins ekki unnt að mæla fyrir um í lögum að vinnsla upplýsinga frumvarpsins fari eingöngu fram í gagnagrunni samþættingar.

Að öðru leyti tekur félagsmálaráðuneytið heilshugar undir þær ábendingar sem fram koma í umsögn Persónuverndar um kröfur sem þarf að gera til gagnagrunnsins. Nauðsynlegt er að í gagnagrunni séu aðgangsstýringar og virkt eftirlit með uppflettingum. Þá telur ráðuneytið að fræðsluhlutverk Barna- og fjölskyldustofu sé mjög þýðingarmikið þegar kemur að því að tryggja að ekki sé unnið með gögn umfram nauðsyn.

IX. Fjárhagsáhrif

Eins og fram kemur í kafla 6.1. í frumvarpi til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna er gert ráð fyrir að í breytingunum sem felast í frumvarpinu og tengdum frumvörpum muni felast kostnaðarauki bæði hjá ríki og sveitarfélögum. Við umfjöllun um þennan kostnaðarauka telur félagsmálaráðuneytið rétt að minna á að aukinn kostnaður er ekki bundinn við verkefni sveitarfélaga heldur á hann jafnframt við um stofnanir ríkisins. Sérstaklega má benda á að bæði heilbrigðiskerfinu og framhaldsskólum er falið hlutverk við tengiliði auk þess sem gert er ráð fyrir fulltrúum þessara þjónustukerfa í teymisvinnu sem mælt er fyrir um í frumvarpinu. Þá gerir frumvarpið ráð fyrir stuðningi við samþættingu og eftirliti frá Barna- og fjölskyldustofu og Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála.

Félagsmálaráðuneytið leggur því áherslu á að þegar kemur að viðmiðum um úthlutun fjármuna, sem gert er ráð fyrir að ríkissjóður leggi í verkefnið, sé horft á verkefnið í heild en ekki eingöngu á fjárhagsáhrif á sveitarfélög.

Að mati félagsmálaráðuneytisins fer best á því að þessum málum verði komið fyrir í lögum með þeim hætti sem lagt er til í frumvarpinu, en ekki með samkomulagi milli ríkis og sveitarfélaga eða þjónustusamningum.

Félagsmálaráðuneytið leggur nú, í samstarfi við sérfræðinga og jöfnunarsjóð sveitarfélaga, drög að upphafi vinnu sem leggja á grundvöll undir útreikning á kostnaði sveitarfélaga við frumvarpið og hvernig framkvæma megi frádrátt vegna ávinnings frumvarpsins, sbr. 27. gr. frumvarpsins. Gert er ráð fyrir að skilgreina kostnaðarliði og árangursmælikvarða en eins og áður sagði er lögð áhersla á að skilgreiningarnar nái bæði til verkefna ríkis og sveitarfélaga. Þá er einnig gert ráð fyrir að grunnur útreikninga verði sískráning tölfræði í tengslum við fjölda tengiliða og málástjóra, fjölda virkra mála, tíma sem eytt er í mál, málshraða o.fl. sem miðlað verður til Barna- og fjölskyldustofu. Tekur ráðuneytið að þessu leyti undir það sem fram kemur í umsögn Sambands íslenskra sveitarfélaga. Í því sambandi er rétt að vekja athygli á því að Barnaverndarstofa hefur um árabil gert kröfur til barnaverndarnefnda um að reglulega miðlun tölfræðiupplýsinga um vinnslu mála. Gert er ráð fyrir að Barna- og fjölskyldustofa byggji þessa tölfræðivinnslu á þeim grunni þar til unnt verður að keyra þessar upplýsingar beint út úr gagnagrunni samþættingar.

Nánari útfærsla þessara þátta verður unnin í samráði við jöfnunarsjóð, Samband íslenskra sveitarfélaga og þau ráðuneyti sem fá verkefni samkvæmt frumvarpinu.

Eins og fram kemur í umræddri 27. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir ráðstöfun fjármuna frá ríkissjóði til jöfnunarsjóðs sveitarfélaga vegna kostnaðar við frumvarpið í þrjú ár frá gildistöku, og að þaðan verði fjármunum ráðstafað áfram til stofnana ríkisins. Eins og fram kemur í athugasemdum við ákvæðið hefur ítarlegt mat á fjárhagslegum áhrifum frumvarpsins leitt í ljós að frumvarpið mun fela í sér aukið vinnuframlag í upphafi sem muni til lengri tíma leiða til hagræðingar bæði fyrir ríkissjóð og sveitarfélög. Þessu er nánar lýst í þeim kafla frumvarpsins þar sem fjallað er um mat á fjárhagsáhrifum þess.

Rétt er að leggja ríka áherslu á að mat á fjárhagsáhrifum leiddi í ljós að áhrifin eru háð nokkurri óvissu. Þessi óvissa er stærsta ástæða þess að í upphafi er gert ráð fyrir þriggja ára innleiðingartímabili og að loknu innleiðingartímabili fari fram endurmat á kostnaði og ávinningi með tilliti til þeirrar reynslu sem komin er á verkefni. Vegna umsagnar Reykjavíkurborgar er rétt að leggja ríka áherslu á að eftir þriggja ára tímabilið er sveitarfélögum ekki ætlað að fjármagna kostnaðarauka úr eigin sjóðum án sérstakra tekna eða framlaga til fjármögnunar kostnaðarins. Hið rétta er að það verður verkefni Alþingis að ákveða hvernig fara verður um fjármögnun eftir að bráðabirgðaákvæði laganna rennur sitt skeið.

Að mati félagsmálaráðuneytisins eru þrjú ár hæfilegur tími til að leggja grundvöll að endurmati á kostnaði og ávinningi frumvarpsins. Vel er hægt að skilgreina innleiðingartímabilið sem lengri tíma en ekki fæst séð að það sé ávinningur af því að gefinn verði lengri tími áður en endurmatið fari fram.

X. Innleiðing

Í ákvæði til bráðabirgða í frumvarpi til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar er lagt til að ráðherra beri ábyrgð á að gera viðeigandi ráðstafanir til að undirbúa gildistöku laganna.

Félagsmálaráðuneytið hefur ekki talið rétt að hefja formlega vinnu á grundvelli ákvæðisins fyrr en frumvarpið verður að lögum. Þó er rétt að upplýsa að ráðuneytið vinnur að verkefnum sem munu nýtast við innleiðinguna. Meðal annars hafa ráðgjafar í breytingastjórnun hafið vinnu við að aðstoða Barnaverndarstofu og Gæða- og eftirlitsstofnunar félagsþjónustu og barnaverndar við endurskipulagningu stofnanna. Þá hafa ráðgjafar hafið greiningarvinnu sem mun nýtast við útdeilingu fjármuna, sbr. umfjöllun í kafla VIII. Meðal nátengdra verkefna er líka vinna stýrihóps um mælaborð um farsæld barna sem vinnur að því að bæta við og halda utan um tölfræðigögn er varpa ljósi á líðan, velferð og réttindi barna á Íslandi. Í samráðsgátt stjórnvalda er nú leitað eftir athugasemdum og

hugmyndum frá haghöfum og almenningi í tengslum við þá vinnu, sjá mál nr. 76/2021 á [https://samradsgatt.island.is/oll-mal/\\$Cases/Details/?id=2945](https://samradsgatt.island.is/oll-mal/$Cases/Details/?id=2945).

Félagsmálaráðuneytið hefur í hyggju, ef frumvarpið verður að lögum, að ráða í það minnsta einn starfsmann sem vinnur eingöngu að innleiðingu frumvarpanna. Sá starfsmaður, ásamt starfsmönnum ráðuneytisins sem hafa unnið að verkefninu, myndi innleiðingarteymi. Félagsmálaráðuneytið telur rétt að nýta þá hópa sem þegar eru að störfum við að halda utan um verkefnið, þ.e. stýrihóp stjórnarráðsins um velferð barna og þingmannanefnd um málefni barna. Samhliða verði settir á fót vinnuhópar sem fjalli sérstaklega um innleiðingu innan mismunandi þjónustukerfa. Gert er ráð fyrir að sveitarfélög hafi beina aðkomu að þeim hópum sem munu sérstaklega fjalla um innleiðingu frumvarpsins hjá sveitarfélögum. Ekki er því gert ráð fyrir að settur verði á fót sérstakur stýrihópur um innleiðingu frumvarpanna eins og kallað er eftir í umsögn Sambands íslenskra sveitarfélaga.

XI. Leyfisveitingar til fósturforeldra

Í umsögnum Barnaverndarstofu og Félagsráðgjafafélags Íslands eru gerðar athugasemdir við að Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála fái það verkefni að veita leyfi til fósturforeldra, en samkvæmt gildandi barnaverndarlögum eru slíkar leyfisveitingar nú hjá Barnaverndarstofu.

Eins og fjallað er um í 5. kafla frumvarps til laga um Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála er lagt til í frumvarpinu að komið verði á samræmdri og almennri leyfisskyldu þegar einkaaðilar veita þjónustu sem lýtur eftirliti stofnunarinnar. Mikilvægt sé að koma á fót heildstæðu fyrirkomulagi rekstrarleyfa vegna allrar velferðarþjónustu.

Meðal markmiða frumvarpanna er að auka virkni eftirlits með því að aðskilja eftirlit frá öðrum verkefnum og tryggja að eftirlitsaðili geti beitt viðurlögum ef tilefni er til. Frumvarpið er byggt á því að viðurlög gagnvart einkaaðilum séu í formi rekstrarleyfissviptinga. Nauðsynlegt er að leyfisveitingar og leyfissviptingar séu á sömu hendi enda getur skapað óvissu um valdmörk og kröfur til leyfishafa ef leyfisveitingar eru hjá einni stofnun og heimildir til sviptingar leyfis eru hjá annarri stofnun.

Félagsmálaráðuneytið tekur því ekki undir fram komin sjónarmið um að Barna- og fjölskyldustofa eigi að veita leyfi til fósturforeldra. Að mati félagsmálaráðuneytisins verða verkefni við leyfisveitingar og leyfissviptingar ekki aðskilin og það samrýmist ekki grunnhugmyndum um verkaskiptingu milli hinna nýju stofnana að Barna- og fjölskyldustofu verði falin eftirlitsverkefni.

Félagsmálaráðuneytið tekur heilshugar undir mikilvægi þess að Barna- og fjölskyldustofa styðji áfram við fósturráðstafanir. Frumvörpin gera enda ráð fyrir að þeim verkefnum sem hefur verið sinnt á Barnaverndarstofu við stuðning við fóstur verði komið fyrir hjá Barna- og fjölskyldustofu og að stofnunin gegni jafnframt mikilvægu umsagnarhlutverki við málsmeðferð leyfisveitinga til fósturforeldra. Með framangreindu fyrirkomulagi hefur Barna- og fjölskyldustofa meiri tök á að styðja almennt við fósturforeldra í sínum kerfjandi hlutverkum. Félagsmálaráðuneytið tekur undir með Barnaverndarstofu að mikilvægt er að ekki verði dráttur á meðferð umsókna um fósturheimili. Að mati félagsmálaráðuneytisins er þó vel unnt, á grundvelli þeirra reglna sem lagðar eru til í frumvarpinu, að vinna verkferla sem tryggja viðunandi málshraða þessara umsókna.

XII. Stjórnsýsluleg staða Barna- og fjölskyldustofu

Í frumvörpum til laga um Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála og Barna- og fjölskyldustofu er lagt til að þessar stofnanir heyri undir yfirstjórn ráðherra. Í 5. kafla frumvarps til laga um Barna- og fjölskyldustofu er m.a. vísað til þess að það sé meginregla í íslenskum rétti að stjórnvöld sem fara með verkefni á málefna sviði ráðherra heyri undir yfirstjórn hans. Þótt löggjafinn hafi heimild til að koma á fót sjálfstæðum stjórnvöldum fellst í því fyrirkomulagi frávik frá almennum reglum og sérstök rök þurfa að standa til að sú leið sé valin.

Í umsögn Barnaverndarstofu kemur fram sú afstaða stofnunarinnar að Barna- og fjölskyldustofa eigi ekki að heyra undir yfirstjórn ráðherra heldur skilgreinast sem sjálfstæð stofnun. Í því sambandi er meðal annars vísað til þess að málaflokkur barnaverndar hafi sérstöðu, m.a. vegna þeirra ríku

heimilda sem barnaverndaryfirvöld hafa til að hafa afskipti af einkalífi fjölskyldna, og að málaflokkurinn eigi að vera óháður pólitískum afskiptum.

Félagsmálaráðuneytið tekur ekki undir þessi sjónarmið. Samkvæmt drögum að frumvarpi til laga um breytingar á barnaverndarlögum er gert ráð fyrir að þau stjórnvöld sem fara með eiginlegt ákvörðunarvald í barnaverndarmálum, þ.e. barnaverndarþjónusta og umdæmisráð barnaverndar, séu skilgreind sem sjálfstæðar en að Barna- og fjölskyldustofa, sem hefur ekki aðkomu að ákvörðunum í barnaverndarmálum, lúti almennum reglum um yfirstjórn ráðherra. Þótt barnavernd sé mikilvægur málaflokkur innan Barna- og fjölskyldustofu er jafnframt gert ráð fyrir að stofnunin fari með ný og fjölbreyttari verkefni. Þessi verkefni tengjast samvinnu, samþættingu og samræmingu og er m.a. gert ráð fyrir ábyrgð ráðherra að móta sameiginlega stefnu og framkvæmdaáætlun um farsæld barna. Að mati ráðuneytisins er mikilvægt að Barna- og fjölskyldustofa lúti yfirstjórn ráðherra í samræmi við almennar reglur m.a. svo ekki geti vaknað vafi um framfylgd stefnu og áætlanagerðar um farsæld barna.

Í þessu sambandi er jafnframt lögð áhersla á ráðherra og ráðuneyti eru bundin af efnisreglum stjórnsýsluréttar og verða að byggja athafnir sínar og ákvarðanir á málefnalegum sjónarmiðum. Þessar reglur eiga að koma í veg fyrir ómálefnaleg afskipti af einstaklingsmálum.

XIII. Aðrar athugasemdir við frumvarp til laga um Barna- og fjölskyldustofu

Eins og fram kemur í 1. og 3. gr. frumvarpsins eru verkefni stofnunarinnar afmörkuð við lagabálka á málefnasviði félagsmálaráðuneytisins. Í umsögn Samskiptamiðstöðvar heymarlausra og heymarskertra eru gerðar athugasemdir við að Barna- og fjölskyldustofa starfi ekki á grundvelli laga nr. 61/2011 um stöðu íslenskrar tungu og íslensks táknmáls. Fyrir liggja skýrslur um mögulega samlegð verkefna sérhæfðra þjónustustofnana sem heyra undir félagsmála-, heilbrigðis- og mennta- og menningarmálaráðherra, þar á meðal Þroska- og hegðunarstöð, Heyrnar- og talmeinastöð, Hljóðbókasafn Íslands og Samskiptamiðstöð heymarlausra og heymarskertra. Ekki er lagt til að svo stöddu að tengja verkefni þessara stofnana saman í lögum en félagsmálaráðuneytið telur fullt tilefni til að taka það til nánari skoðunar.

Í umsögn Persónuverndar er lögð til orðalagsbreyting á 2. mgr. 4. gr. frumvarpsins. Félagsmálaráðuneytið gerir ekki athugasemd við þá tillögu Persónuverndar.

XIV. Aðrar athugasemdir við frumvarp til laga um Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála.

a. Réttindagæsla fyrir fatlað fólk

Í umsögnum til velferðarnefndar koma fram athugasemdir varðandi stöðu réttindagæslu fyrir fatlað fólk og verkefni þeirra. Eins og fram kemur í 5. kafla frumvarpsins gerir það ekki ráð fyrir breytingum á störfum réttindagæslumanna. Hingað til hefur verkefnum réttindagæslumanna verið skipað undir ráðuneytisstofnunina Gæða- og eftirlitsstofnun félagsþjónustu og barnaverndar en réttindagæslumenn eru þó staðsettir í öðru húsnæði en ráðuneytissskrifstofan. Þegar Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála verður sett á fót er gert ráð fyrir að sú ráðuneytissskrifstofa verði lögð niður. Verkefnum réttindagæslumanna verður þá komið fyrir undir annarri skrifstofu í ráðuneytinu. Áréttað er að ekki er gert ráð fyrir að aðrar breytingar verði á störfum réttindagæslumanna.

b. Formkröfur vegna kvartana

Í frumvarpinu er nú gerð krafa til þess að kvartanir til Gæða- og eftirlitsstofnunar velferðarmála séu skriflegar. Í umsögn Þroskahjálpar kemur fram að mikilvægt sé að ekki séu óþarfar formkröfur vegna kvartana. Félagsmálaráðuneytið tekur undir þessa athugasemd og leggur til að gera breytingar á 2. og 3. málsl. 1. mgr. 17. gr. frumvarpsins og fella brott kröfuna um að kvörtun skuli vera skrifleg. Í stað gæti komið nýr málslíður, svohljóðandi:

„Í kvörtun skal koma fram að hverjum hún beinist og lýsing á atvikum sem eru tilefni kvörtunar.“

Með breytingunum væri verið að tryggja að ekki séu til staðar hindranir sem berskjaldaðir hópar gætu

átt erfitt með að uppfylla, t.a.m. vegna fötlunar.

c. Nánar um athugasemdir Öryrkjabandalags Íslands

Í umsögn Öryrkjabandalags Íslands um frumvarpið kemur fram að ÖBÍ leggist gegn því að frumvarpið verði afgreitt af Alþingi, m.a. vegna skorts á samráði. Umsögnin kom félagsmálaráðuneytinu á óvart enda taldi ráðuneytið sig hafa unnið það í góðu samráði við fatlað fólk, þ.m.t. ÖBÍ. Fulltrúum ÖBÍ var boðin þátttaka í samráðinu sem fór fram vegna frumvarpanna frá upphafi, á ráðstefnunni um snemmtæka íhlutun haustið 2018, í hliðarhópunum, á ráðstefnunni um Breytingar í þágu barna og fengu samþættingarfrumvarpið sent til kynningar í desember 2019. Frumvörpin þrjú voru svo kynnt sérstaklega í samráðsnefnd um málefni fatlaðs fólks, þar sem ÖBÍ á fulltrúa, þann 8. maí 2020. Í kjölfarið sendu Þroskahjálpi og ÖBÍ athugasemdir, dags. 15. maí 2020, um frumvörpin. Frumvörpin fóru svo í samráðsgátt og barst umsögn frá ÖBÍ dags. 24. júní 2020.

Þegar umsögnin lá fyrir hafði ráðuneytið strax samband við ÖBÍ og átti góðan fund með fulltrúum bandalagsins þann 21. janúar 2021. Á þeim fundi var farið yfir athugasemdirnar og í kjölfarið áttu sér stað skoðanaskipti í tölvupóstum.

Ráðuneytið telur að taka megir undir ábendingar Öryrkjabandalagsins um í frumvarpinu megir vera skýrari áhersla á mannréttindi þeirra hópa sem því er ætlað að vernda. Telur félagsmálaráðuneytið m.a. að hægt sé að ná þessu markmiði með því að bæta nýrri málsgrein við 3. gr. frumvarpsins, þar sem fram kæmi:

„Við framkvæmd laga þessara skal gæta að mannréttindum þeirra hópa sem fá þjónustu sem lýtur eftirliti stofnunarinnar í samræmi við stjórnarskrá og alþjóðlegar skuldbindingar sem Ísland hefur undirgengist.“

Með slíku ákvæði væri verið að árétta skyldur stjórnvalda að túlka réttindi sem leiða af lögunum til samræmis við mannréttindaákvæði stjórnarskrárinnar og alþjóðlegar skuldbindingar, einkum samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi barnsins, sbr. lög nr. 19/2013, og samning Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks.

Jafnframt færi vel á að bæta sömu málsgrein við 3. gr. frumvarps til laga um Barna- og fjölskyldustofu.

d. Nánar um athugasemdir Persónuverndar

Í 2. mgr. 1. gr. frumvarpsins kemur fram að Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála hafi eftirlit með gæðum þjónustu sem er veitt á grundvelli laga sem þar eru talin tæmandi upp. Í 14. gr. laganna er fjallað um að stofnunin hafi að eigin framkvæði eftirlit með gæðum þjónustu. Í 2. mgr. 15. gr. kemur fram að Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála getur framkvæmt vettvangsathuganir á heimilum, stofnunum og öðrum starfsstöðvum þar sem veitt er þjónusta sem lýtur eftirliti stofnunarinnar. Í athugasemdum Persónuverndar eru meðal annars gerðar athugasemdir við fyrirhugað vettvangseftirlit Gæða- og eftirlitsstofnunar velferðarmála og að heimildir stjórnvalds, til að framkvæma óboðaða vettvangsathugun á heimilum sem geti falið í sér víðtækt inngríp í stjórnarskrárvarinn rétt til friðhelgi einkalífs, heimilis og fjölskyldu þeirra sem þar búa, þurfi að vera skýrar.

Félagsmálaráðuneytið telur að ábending Persónuverndar sé að einhverju leyti byggð á misskilningi sem eigi rætur að rekja þess að hugtakanotkun í frumvarpinu sé ekki nægilega skýr. Í því sambandi er bent á að með orðinu heimili í 15. gr. frumvarpsins var m.a. ætlunin að ná yfir úrræði XIII. og XIV. kafla barnaverndarlaga, m.a. meðferðarheimili og vistheimili, en ekki einkaheimili. Félagsmálaráðuneytið leggur því til að tilvísun til heimila og stofnana verði felldur brott. Nýr 1. málsl. 2. mgr. 15. gr. laganna gæti orðast svo:

„Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála getur framkvæmt vettvangsathuganir á starfsstöðvum þar sem veitt er þjónusta sem lýtur eftirliti stofnunarinnar.“

Með ákvæðinu væri lögð megináhersla á að vettvangsathuganir fara fram á starfsstöðvum þar sem veitt er þjónusta sem lýtur eftirliti stofnunarinnar. Annars vegar er um að ræða þjónustu sem

stjórnvöld veita og hins vegar þjónustu einkaaðila sem er veitt á grundvelli starfsleyfis Gæða- og eftirlitsstofnunar velferðarmála.

e. Reglugerðir og gæðaviðmið

Í frumvarpi til laga um Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála er ráðherra veittar heimildir til að setja reglugerðir um ýmis mál. Í umsögn Sambands íslenskra sveitarfélaga eru gerðar athugasemdir við að ekki sé til staðar almennt ákvæði um samráð við sambandið um setningu stjórnvaldsfyrirmæla og tilhögun gæðaviðmiða.

Félagsmálaráðuneytið leggur áherslu á að undirbúa stjórnvaldsfyrirmæli í samráði við hagsmunaaðila og gerir ekki athugasemd við að kveðið sé á um slíkt samráð í lögum. Að mati félagsmálaráðuneytisins tekur ákvæðið sem lagt er til í umsögn Sambands íslenskra sveitarfélaga þó of mikið mið af hagsmunum sveitarfélaga. Reglugerðir ráðherra samkvæmt frumvarpinu geta fjallað bæði um þjónustu sem er veitt af ríki og sveitarfélögum og telur ráðuneytið ekki tilefni til lögfesta skyldu til samráðs við sveitarfélög um öll stjórnvaldsfyrirmæli heldur eingöngu þau sem varða sveitarfélög. Þá telur ráðuneytið að ef lögfesta á samráð við sveitarfélög eigi jafnframt að lögfesta samráð við aðra hagsmunahópa. Slíkt ákvæði, sem að mati ráðuneytisins færi vel á að koma fyrir í síðasta kafla laganna, gæti orðast svona:

„Samráð við undirbúning stjórnvaldsfyrirmæla.

Við undirbúning stjórnvaldsfyrirmæla sem ráðherra setur á grundvelli laga þessara og varða þjónustu sem er veitt af sveitarfélögum skal hafa samráð við Samband íslenskra sveitarfélaga. Við undirbúning stjórnvaldsfyrirmæla sem ráðherra setur á grundvelli laga þessara skal eftir atvikum hafa samráð við notendahópa sem eiga hagsmuna að gæta og samtök þeirra.“

Í ákvæðinu væri þá í fyrsta lagi lögð skylda á ráðherra að hafa samráð við Samband íslenskra sveitarfélaga við undirbúning að setningu stjórnvaldsfyrirmæla sem varða þjónustu sem er veitt af sveitarfélögum. Í öðru lagi ætti að hafa samráð við viðeigandi hagsmunasamtök og notendahópa við setningu stjórnvaldsfyrirmæla. Sem dæmi um slík samtök væru hagsmunasamtök fatlaðs fólks, eldra fólks og ungs fólks.

Fylgiskjöl:

- I. Mat á áhrifum á persónuvernd – samþætting
- II. Mat á áhrifum á persónuvernd – BFS
- III. Mat á áhrifum á persónuvernd – GEV
- IV. Drög að frumvarpi til laga um breytingu á barnaverndarlögum nr. 80/2002

Alþingi
Nefndasvið
Austurstrí 8-10
150 Reykjavík
Sent rafrænt á nefndasvið@althingi.is

Reykjavík, 11. janúar 2021.

**Efni: Umsögn við frumvarp til laga um Barna- og fjölskyldustofu. 151.
Löggjafarþing 2020-2021. Þingskjal 441 - 355. mál. Stjórnarfrumvarp.**

Félagsráðgjafafélag Íslands (FÍ) þakkar fyrir tækifæri til að veita umsögn vegna frumvarps til laga um Barna- og fjölskyldustofu. Félagið veitti umsögn á fyrri stigum vegna frumvarps um Barna- og fjölskyldustofu með bréfi dags. 24. júní 2020. Fagnar félagið áformum um að setja á fót stofnun sem hefur það hlutverk að veita og styðja við þjónustu í þágu barna og stuðla að gæðapróun í samræmi við bestu þekkingu og reynslu á hverjum tíma.

Barna- og fjölskyldustofu er ætlað stórt hlutverk og virðist gengið út frá nánú samstarfi stofnunarinnar við aðra stjórnsýslustofnun sem áform eru um að stofna, þ.e. *Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála*. Hvernig til tekst mun velta á því hvernig gengur að manna stofnunina reynslumiklu fagfólki með þverfaglega menntun. Því er mikilvægt að sú þekking sem starfsmenn Barnaverndarstofu hafa byggt upp nýtist áfram í nýrri stofu og jafnframt að gætt sé að því að þeim sé ekki ætlað að bæta við sig öðrum verkefnum heldur geti einbeitt sér að verkefnum á sviði barnaverndar.

Í frumvarpinu er getið um breytingar á öðrum lögum, s.s. barnaverndarlögum nr. 80/2002. Félagsráðgjafafélag Íslands ítrekar ábendingar sínar er varða breytingar á 66. gr. barnaverndarlaga (liður i á bls 4 í frumvarpinu). Þar kemur fram að Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála er ætlað að veita fósturforeldrum leyfi til að taka barn í fóstur að fenginni umsögn Barna- og fjölskyldustofu. Þarna eru áform um að aðskilja hæfnismat og leyfisveitingu sem lengir boðleiðir og gerir leyfisveitingu að sérstöku viðfangsefni. Árið 2018 sóttu 72 einstaklingar eða pör um leyfi til að gerast fósturforeldrar og 47 árið 2019 sbr. <https://www.bvs.is/media/samanburdarskyrslur-tolulegar-uppl/Lykiltolur-Barnaverndarstofu-2019.pdf> en í 105 tilvikum var börnum ráðstafað í fóstur árið 2018, ekki liggja fyrir tölur á vefsíðu Barnaverndarstofu fyrir árið 2019, sjá https://www.bvs.is/media/almennigur/Lykiltolur-fra-barnaverndarnefndum-2018-N_YTT.pdf.

Félagsráðgjafafélag Íslands ítrekar ábendingar um að Barnaverndarstofa hefur frá árinu 2004 stuðst við námsefnið PRIDE model of practice við hæfnismat og fræðslu til umsækjenda um leyfi sem fósturforeldrar. PRIDE er þróað í Bandaríkjunum norður Ameríku og Hollandi og hefur verið innleitt víða í Evrópu sjá slóðina <https://www.fosterpride.eu/home.html>. Noregur hefur verið í fararbroddi þegar litið er til Norðurlandanna en öllum sem hafa hug á að gerast fósturforeldrar er skylt að sækja PRIDE námskeið, sjá slóðina https://bufdir.no/fosterhjem/Hvordan_bli_fosterhjem/Delta_pa_kurs/. Það mun vera farsæla að byggja á þeim grunni sem Barnaverndarstofa

hefur lagt í þróun fósturmála á Íslandi og efla PRIDE hugmyndafræðina til að styðja við fósturráðstafanir hér á landi frekar en að gera leyfisveitinguna að sérstöku viðfangsefni. Fósturráðstafanir eru ítrasta úrræði barnaverndar og því mikilvægt að vanda til verka á öllum sviðum, allt frá hæfnismatinu yfir í ráðstöfun barns á fósturheimili. Það er ekki farsællt að skipta þessu ferli á milli stofnana.

Fóstur barns er vandasamt verkefni og og felur í sér að byggja upp tengsl sem ætlað er að vara út lífið hvort sem barnið snýr aftur til upprunafjölskyldu eða dvelur hjá fósturfjölskyldu til 18 ára aldurs. Huga þarf að því að byggja upp öfluga fósturdeild innan Barna- og fjölskyldustofu þar sem fram fer hæfnismat, stuðningur og fræðsla auk öflunar og viðhalds þekkingar á fósturmálum. Þetta er ekki verkefni sem getur verið hornreka á tveimur stofnunum.

Félagsráðgjafafélag Íslands áskilur sér rétt til að koma með frekari athugasemdir á síðari stigum og er félagið tilbúið að fylgja athugasemdum sínum eftir sé þess óskað.

Með vinsemd og virðingu,
f.h. stjórnar Félagaráðgjafafélags Íslands

Steinunn Bergmann,
formaður

Velferðarnefnd Alþingis

Kópavogur, 25. janúar 2021
Mál 355 – Þingskjal 441

Efni: Umsögn velferðarsviðs Kópavogs um frumvarp til laga um barna og fjölskyldustofu sem lagt var fram á 151. löggjafarþing 2020–2021.

Velferðarsvið Kópavog fagnar framkomnum tillögum að breytingum á þeim ríkisstofnunum sem koma að málefnum barna og fjölskyldna. Sviðið tekur undir mikilvægi þess að stuðningur við stjórnvöld, ráðgjöf varðandi einstök mál og uppbygging og rekstur úrræða sé aðskilinn frá eftirliti með framkvæmd laga og gæðum þjónustu. Einnig er jákvætt að barna og fjölskyldustofa mun ekki aðeins koma að málefnum barnaverndar heldur þjónustu við börn í samfélaginu á breiðari vettvangi. Í því samhengi tekur velferðarsvið einnig undir mikilvægi þess að tryggð sé þverfagleg og víðtæk þekking innan stofnunarinnar á þeim málaflokkum sem undir hana munu heyra.

Velferðarvið tekur undir athugasemdir Sambands íslenskra sveitarfélaga sem snúa að því að samráð barna og fjölskyldustofu við sveitarfélögin verði formfest þegar kemur að verkefnum sem heyra undir sveitarfélögin sbr. 3.gr. frumvarpsins og að fallið verði frá heimildum til gjaldtöku fyrir þjónustu skv. 7.gr. barnaverndarlaga nr. 80/2002.

Virðingarfyllst f.h. velferðarsviðs Kópavogs,
Jóhanna Lilja Ólafsdóttir
Verkefnastjóri snemmtæks stuðnings og samfelldrar þjónustu

Umsögn Landssamtakanna Proskahjálpar um frumvarp til laga um Barna- og fjölskyldustofu, 355. mál.

Landssamtökin Proskahjálpar þakka fyrir að hafa fengið frumvarpið til umsagnar og vilja koma eftirfarandi á framfæri varðandi það.

Samtökin telja að skýra þurfi samspil Greiningar- og ráðgjafarstöðvar ríkisins og Barna- og fjölskyldustofu hvað varðar leiðbeiningar og ráðgjöf. Greiningar- og ráðgjafarstöð hefur hingað til haft það hlutverk að veita slíka ráðgjöf og leiðbeiningar vegna fatlaðra barna og barna með raskanir, sem eru á aldrinum 0 -18 ára. Nú virðist nýrri stofnun, Barna- og fjölskyldustofu, vera falið það sama hlutverk án þess að ráðgert sé að breyta skyldum Greiningar- og ráðgjafarstöðvar að þessu leyti.

Sérstök ástæða er til að vekja enn og aftur athygli á að enginn opinber aðili hefur samkvæmt lögum skyldu til að annast greiningar og veita ráðgjöf vegna fatlaðs fólks og fólks með raskanir sem er 18 ára og eldra, þrátt fyrir að margoft hafi verið bent á að það er mjög mikil og brýn þörf fyrir þá þjónustu.

Samtökin óska eftir að fá fund með velferðarnefnd til að gera nefndinni betur grein fyrir afstöðu sinni og áherslum varðandi frumvarpið

Virðingarfyllt.

Bryndís Snæbjörnsdóttir, formaður Proskahjálpar.

Velferðarnefnd Alþingis
Austurstræti 8-10
101 Reykjavík

Reykjavík, 17. maí 2021
Tilvísun: 2021051068/SBM

Efni: Athugasemdir við minnisblað félagsmálaráðuneytisins til velferðarnefndar

Persónuvernd vísar til beiðni velferðarnefndar Alþingis frá 7. maí 2021 um viðbrögð við minnisblaði félagsmálaráðuneytisins í tengslum við frumvarp til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna (354. mál), frumvarp til laga um Barna- og fjölskyldustofu (355. mál) og frumvarp til laga um Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála (356. mál).

Í minnisblaðinu er m.a. brugðist við athugasemdum sem Persónuvernd gerði með veittum umsögnum í framangreindum málum.

Persónuvernd gerir athugasemdir við eftirfarandi atriði í minnisblaðinu:

1.

Í III. kafla minnisblaðsins er fjallað um tengiliði. Þar segir að að baki hugmyndafræðinni liggi sú hugmynd að tengiliðurinn sé í nærumhverfi barnsins og að um sé að ræða starfsmann sem barnið hitti reglulega, þekki þarfir barnsins og barnið treysti. Þá segir að tengiliður sé einhver sem auðvelt sé að ná til, bæði fyrir barnið og foreldrana.

Persónuvernd telur tilefni til að ítreka athugasemd við framangreint sem fram kom í 5. lið umsagnar stofnunarinnar til Alþingis um frumvarp til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna, dags. 18. janúar 2021. Í athugasemdinni var vikið að því að þó að rök gætu almennt staðið til þess að tengiliðir væru í nærumhverfi barnsins dagsdaglega kynni að vera að þessu fyrirkomulagi fylgdu í einhverjum tilvikum óþægindi fyrir barnið og/eða foreldra þess, óháð því hvort til staðar væri eiginlegt vanhæfi hjá viðkomandi tengilið. Slík óþægindi gætu meðal annars leitt til þess að viðkomandi myndu hafna boði um samþættingu í einhverjum tilvikum. Sem dæmi um slíkt mætti nefna barn á menntaskólaaldri sem þyrfti að sæta því að tiltekinn menntaskólakennari, sem jafnframt væri tengiliður, fengi aðgang að ýmiss konar viðkvæmum upplýsingum um það, jafnvel langt aftur í tímann. Slíkt gæti í einhverjum tilvikum komið mjög illa við viðkomandi barn, sér í lagi ef ekki er til staðar það traust á milli barns og starfsmanns sem hugmyndafræðin byggir á.

Persónuvernd ítrekar því tillögu sínu um að bætt verði úr þessu með því að bæta við frumvarpið ákvæði sem heimili foreldrum og/eða barni að óska eftir því að starfsmaður félagsþjónustu sveitarfélags taki við hlutverki tengiliðar við slíkar aðstæður, séu gild rök til þess.

2.

Í VII. kafla minnisblaðsins er fjallað nánar um athugasemdir Persónuverndar, sem gerðar voru við frumvarp til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna, og varða vinnsluaðila og gerð vinnslusamninga. Að mati Persónuverndar krefst umfjöllunin þess að nánar verði skýrt frá sjónarmiðum Persónuverndar varðandi nokkur atriði.

Svo virðist sem nokkurs misskilnings gæti varðandi þær kröfur sem persónuverndarlöggjöf gerir til vinnslusamninga. Lög nr. 90/2018, um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, og reglugerð (ESB) 2016/679, gera þá kröfu að vinnsla af hálfu vinnsluaðila skuli falla undir samning eða aðra réttargerð samkvæmt lögum sem skuldbindur vinnsluaðila gagnvart ábyrgðaraðilanum. Þar er tilgreint viðfangsefni, tímalengd vinnslunnar, eðli og tilgangur hennar, tegund persónuupplýsinga og flokkar skráðra einstaklinga og skyldur og réttindi ábyrgðaraðilans. Í umræddum samningi eða réttargerð skal mæla fyrir um tiltekin atriði, sbr. nánar upptalningu í 3. tölul. 28. gr. reglugerðarinnar, þar á meðal að vinnsluaðili vinni einungis persónuupplýsingarnar samkvæmt skjalfestum fyrirmælum ábyrgðaraðila (sbr. nánar a-lið tilvitnaðs töluliðar).

Að forminu til er því heimilt að vinnslan falli undir lög eða reglur í stað vinnslusamnings. Geta settar reglur því í einhverjum tilvikum nægt til að uppfylla skilyrði laganna, eða verið vinnslusamningum samkvæmt lögnum til fyllingar. Áherslan er einkum á nauðsyn þess að öll skilyrði 28. gr. reglugerðar (ESB) 2016/679 séu uppfyllt, óháð formi fyrirkomulagsins. Hér þarf hins vegar einnig að líta til þess að verði frumvarpið að lögum þarf að semja við mikinn fjölda ólíkra vinnsluaðila sem geta verið einkaaðilar, ríki eða sveitarfélög, t.d. leikskólar, íþróttafélög, heilsugæsla og sjálfstætt starfandi sérfræðingar.

Þrátt fyrir að hægt sé að hafa ákveðinn sveigjanleika í formi, m.a. með stöðluðum reglum/skilmálum, getur engu að síður þurft að veita hverjum þjónustuveitanda sérstök fyrirmæli um þá vinnslu persónuupplýsinga sem viðkomandi þjónustuveitandi framkvæmir. Í því samhengi er bent á að frumvarpið gerir ráð fyrir miklum fjölda þjónustuveitenda sem veita mjög fjölbreytta þjónustu og þ.a.l. getur verið mjög misjafnt hvaða upplýsingar hver og einn þarf að vinna með og með hvaða hætti. Slík fyrirmæli þyrftu þá ávallt að skjalfesta með öðrum hætti.

Persónuvernd telur að afar erfitt geti verið að uppfylla áður nefnd skilyrði að fullu með setningu reglna, þótt slík réttargerð kunni fremur að koma til álita við aðrar aðstæður. Hins vegar kynni að vera hagkvæmt í þessu tilviki að notast við staðlaða skilmála, sem vísað yrði til í samningum við vinnsluaðila. Benda má á að slíkt fyrirkomulag hefur til að mynda verið í þróun hjá Stafrænu Íslandi, með aðkomu persónuverndarfulltrúa Stjórnarráðsins. Persónuvernd telur að þannig mætti betur tryggja hvort tveggja, samræmi og hagræðingu í samningagerð við vinnsluaðila sem og nauðsynlegan sveigjanleika hvað formið varðar.

3.

Í VIII. kafla minnisblaðsins er fjallað um samræmdar tæknilausnir. Segir þar að í frumvarpi til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna sé gert ráð fyrir að Barna- og fjölskyldustofa reki gagnagrunn og stafrænar lausnir og að öll vinnsla persónuupplýsinga fari fram innan þess gagnagrunns. Unnið hafi verið að undirbúningi að þróun gagnagrunns í barnavernd og vonir standi til þess að unnt verði að byggja gagnagrunn samþættingarinnar á sama grunni. Þá segir jafnframt að það sé næsta öruggt að gagnagrunnurinn verði ekki tilbúinn þegar lögin taki gildi. Því sé það mat félagsmálaráðuneytisins að ekki sé unnt að mæla fyrir um í lögum að vinnsla upplýsinga frumvarpsins fari eingöngu fram í gagnagrunni samþættingarinnar.

Persónuvernd ítrekar þá afstöðu sína að kveðið verði á um að skráning, miðlun og önnur vinnsla persónuupplýsinga á grundvelli frumvarpsins verði eingöngu heimil í sameiginlegu upplýsingakerfi eða gagnagrunni sem Barna- og fjölskyldustofa hafi umsjón með.

Eins og bent hefur verið á í fyrri umsögnum Persónuverndar væri slíkt skilyrði til þess fallið að draga úr þeirri miklu áhættu sem fylgir því að umfangsmiklar og oft gríðarlega viðkvæmar persónuupplýsingar verði varðveittar hjá fjölda mismunandi aðila, sem hafa mismiklar og jafnvel engar heimildir í sérlægum til vinnslu þeirra persónuupplýsinga sem um ræðir á eigin ábyrgð. Þá má ætla að öryggisvitund þessara aðila sé mismikil og aðstæður þeirra jafnframt ólíkar þegar kemur að því að tryggja öryggi persónuupplýsinga í þeirra vörslum.

Rétt er að benda á að verði þau frumvörp sem minnisblaðið tekur til að lögum munu þau leiða til mun umfangsmeiri vinnslu persónuupplýsinga um börn og aðstandendur þeirra en verið hefur fram til þessa. **Að mati Persónuverndar er ekki ásættanlegt að sú vinnsla hefjist fyrr en tryggt hefur verið að öryggi upplýsinganna samrýmist lögum nr. 90/2018 og reglugerð (ESB) 2016/679.**

Persónuvernd hefur ítrekað bent á að verði ekki unnt að tryggja að tæknilausnir verði fullbúnar við gildistöku laganna sé engu að síður nauðsynlegt að öryggi við vinnslu persónuupplýsinga samkvæmt þeim verði tryggt frá fyrsta degi, þ.e. frá gildistöku laganna, hjá öllum þeim aðilum sem vinna persónuupplýsingar á grundvelli laganna. Nauðsynlegt er að slíkt verði gert með fullnægjandi hætti og að öllu leyti í samræmi við þær kröfur sem gerðar eru í lögum nr. 90/2018 og reglugerð (ESB) 2016/679, sbr. einkum 27. gr. laganna og 32.-34. gr. reglugerðarinnar, að öðrum kosti beri að fresta gildistöku laganna.

Að mati Persónuverndar er óásættanlegt að slá af þeim kröfum sem gerðar eru til öryggis við vinnslu fyrrgreindra persónuupplýsinga, verði vinnsla þeirra hafin áður en öruggar stafrænar lausnir verða tilbúnar eða aðrar ráðstafanir gerðar.

Verði framangreint ekki tryggt telur Persónuvernd nauðsynlegt að gildistöku laganna verði frestað.

4.

Í d-lið XIV. kafla minnisblaðsins er vikið að athugasemdum Persónuverndar varðandi fyrirhugað vettvangseftirlit sem Gæða- og eftirlitsstofnun velferðamála er veitt. Í minnisblaðinu er vikið að athugasemd Persónuverndar um að heimildir stjórnvalds til að framkvæma óboðaða vettvangsathugun á heimilum sem geti falið í sér víðtækt inngrip í stjórnarskrárvarinn rétt til friðhelgi einkalífs, heimilis og fjölskyldu þeirra sem þar búa, þurfi að vera skýrar. Í minnisblaðinu bendir félagsmálaráðuneytið á

að talið sé að ábending Persónuverndar sé að einhverju leyti byggð á misskilningi þar sem hugtakanotkun í frumvarpinu sé ekki nægilega skýr. Með orðinu heimili sé ekki átt við einkaheimili heldur sé með því orði reynt að ná yfir úrræði XIII. og XIV. kafla barnaverndarlaga nr. 80/2002, m.a. vistheimili og meðferðarheimili. Leggur félagsmálaráðuneytið því til orðalagsbreytingu á ákvæðinu í samræmi við framangreint, þar sem vísað er til vettvangsathugana á starfsstöðvum þar sem veitt er þjónusta sem lýtur eftirliti stofnunarinnar.

Persónuvernd gerir ekki athugasemdir við tillögu félagsmálaráðuneytisins og telur hana til þess fallna að skýra efni ákvæðisins. Þó vekur Persónuvernd athygli á nauðsyn þess að meðalhófssjónarmiða sé ávallt gætt við hvers konar inngrip í friðhelgi einkalífs einstaklinga.

Ekki eru að öðru leyti gerðar athugasemdir við efni minnisblaðsins. Verði frekari umsagnar óskað um einstök atriði verður hún fúslega veitt.

F.h. Persónuverndar,

Helga Sigríður Þórhallsdóttir

Steinunn Birna Magnúsdóttir

Velferðarnefnd Alþingis
Austurstræti 8-10
101 Reykjavík

Reykjavík, 18. janúar 2021
Tilvísun: 2020123102/SBM

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um laga um Barna- og fjölskyldustofu

Persónuvernd vísar til beiðni velferðarnefndar Alþingis frá 17. desember 2020 um umsögn um um drög að frumvarpi til laga um Barna- og fjölskyldustofu (þskj. 441, 355. mál á 151. löggjafarþingi).

Í frumvarpinu er kveðið á um nýja stjórnslustofnun, Barna- og fjölskyldustofu, sem ætlað er að sinna ýmsum verkefnum sem tengjast þjónustu við börn og fjölskyldur þeirra. Stofnuninni er ætlað að taka við hluta af verkefnum Barnaverndarstofu, sem samhlíða yrði lögð niður, auk annarra verkefna á grundvelli frumvarpsins og verkefna í sérlægum, m.a. í lögum um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna. Markmið Barna- og fjölskyldustofu er að vinna að velferð barna og meginhlutverk stofnunarinnar er að veita og styðja við þjónustu í þágu barna og stuðla að gæðapróun. Barna- og fjölskyldustofu er ætlað að vera leiðandi miðstöð sem veiti þeim fjölbreytta hópi stofnana og einkaaðila sem veitir þjónustu í þágu barna stuðning við framkvæmd verkefna sinna.

Verkefni Barna- og fjölskyldustofu eru skilgreind í frumvarpinu en einnig er nánar kveðið á um tiltekin verkefni í ýmsum sérlægum, svo sem í barnaverndarlögum, lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, lögum um Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins og lögum um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna.

Í frumvarpinu og í sérlægum um verkefni Barna- og fjölskyldustofu er gert ráð fyrir því að stofnunin fái víðtækt hlutverk við vinnslu upplýsinga, þ.m.t. persónuupplýsinga. Þá er stofnuninni veitt heimild til að starfrækja gagnagrunna og stafrænar lausnir.

Þann 6. október 2020 óskaði félagmálaráðuneytið eftir umsögn Persónuverndar um drög að frumvarpi til laga um Barna- og fjölskyldustofu. Persónuvernd veitti umsögn, dags. 13. nóvember s.á., og fylgir hún hjálögð. Í umsögninni voru gerðar athugasemdir við frumvarpsdrögin en við þeim hefur nú verið brugðist að hluta. Í þeirri umsögn sem nú er veitt eru ítrekaðar þær athugasemdir sem Persónuvernd telur að ekki hafi verið brugðist við.

1.

Í 2. mgr. 3. gr. frumvarpsins eru upptalin þau verkefni sem Barna- og fjölskyldustofu eru meðal annars falin. Segir þar í 7. tölul.: „Vinnsla upplýsinga, þ.m.t. söfnun og skráahald.“. Þá er í 4. gr. frumvarpsins fjallað nánar um heimildir stofnunarinnar til vinnslu persónuupplýsinga.

Í 3. kafla greinargerðar með frumvarpinu er fjallað um meginhlutverk stofnunarinnar. Í d-lið kaflans segir að gert sé ráð fyrir að stofnunin fái víðtækt hlutverk við vinnslu upplýsinga, þ.m.t. persónuupplýsinga. Þá segir að einkum sé átt við hlutverk stofnunarinnar við vinnslu persónuupplýsinga, þ.m.t. að ákvarða tilgang og aðferðir við vinnslu persónuupplýsinga samkvæmt frumvarpi til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna, sbr. 4. tölul. 6. gr. frumvarpsins.

Ekki er að finna frekari umfjöllun um Barna- og fjölskyldustofu sem ábyrgðaraðila í frumvarpinu en hins vegar er ítarleg umfjöllun um efnið í athugasemdum með 6. gr. frumvarps til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna. Þar er einnig fjallað um vinnsluaðila og hvernig lítið er á samband ábyrgðaraðila og vinnsluaðila við vinnslu persónuupplýsinga samkvæmt frumvörpunum. Í kafla 1 í umsögn Persónuverndar, dags. 18. janúar 2021, um frumvarp til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna (þskj. 440, 354. mál á 151. löggjafarþingi) eru gerðar athugasemdir við framangreint og vísast til þeirrar umfjöllunar, umsögn þessari til fyllingar. Jafnframt er vísað um þetta atriði til fyrri umsagnar Persónuverndar til félagsmálaráðuneytisins um frumvarp til laga um Barna- og fjölskyldustofu, dags. 13. nóvember 2020.

2.

Í 1. mgr. 4. gr. frumvarpsins segir að Barna- og fjölskyldustofu sé heimil vinnsla persónuupplýsinga sem nauðsynleg sé vegna verkefna stofnunarinnar. Barna- og fjölskyldustofu og Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála er samkvæmt ákvæðinu heimil miðlun upplýsinga sín á milli í þágu verkefna stofnananna.

Að mati Persónuverndar er nauðsynlegt að kveðið sé skýrt á um það að miðlun samkvæmt framangreindu sé ekki umfram það sem nauðsynlegt má telja, í samræmi við meðalhófskröfu persónuverndarlaganna.

Þá segir jafnframt í 2. mgr. 4. gr. frumvarpsins:

„Stofnunin getur krafist þá aðila sem vísað er til í 1. mgr. um upplýsingar og skýringar sem stofnunin telur nauðsynlegar til að sinna verkefnum sem henni eru falin að lögum.“

Persónuvernd leggur til að eftirfarandi orðalagsbreytingu:

„Stofnunin getur krafist þá aðila sem vísað er til í 1. mgr. um upplýsingar og skýringar sem nauðsynlegar eru til að sinna verkefnum sem henni eru falin að lögum.“

Þá telur Persónuvernd að ekki sé skýrt af 2. mgr. 4. gr. við hvaða aðila er átt sem þar er vísað til. Skýra þurfi með nákvæmari hætti til hvaða aðila ákvæðið tekur.

3.

Í fyrrgreindu mati á áhrifum á persónuvernd kemur fram að þar sem stór hluti af verkefnum Barna- og fjölskyldustofu krefjist þess að unnið sé með viðkvæmar persónuupplýsingar sé gengið út frá því að

stofnunin setji sér viðmið í þessum efnum auk þess að hafa skýra og aðgengilega persónuverndarstefnu. Þá kemur jafnframt fram að gengið sé út frá því að stofnunin verði með sinn eigin persónuverndarfulltrúa.

Persónuvernd áréttar mikilvægi þess að við alla vinnslu persónuupplýsinga sé ávallt tryggt að vinnslan sé í samræmi við þær kröfur sem gerðar eru í lögum nr. 90/2018 um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga og reglugerð (ESB) 2016/679.

Þar sem um viðamikla vinnslu persónuupplýsinga er að ræða er sérstaklega ítrekuð nauðsyn þess að ávallt sé gætt meðalhófs við vinnslu persónuupplýsinga og ekki skráðar meiri upplýsingar en nauðsynlegt er talið miðað við tilgang vinnslunnar, sbr. 3. tölul. 1. mgr. 8. gr. laga nr. 90/2018, og að öryggi við vinnslu persónuupplýsinga verði tryggt með fullnægjandi hætti.

4.

Í 5. gr. frumvarpsins segir að Barna- og fjölskyldustofu sé heimilt að starfrækja gagnagrunn og stafrænar lausnir vegna verkefna sem unnin eru á grundvelli laga sem talin eru upp í 2. mgr. 1. gr. frumvarpsins, þ.e. barnaverndarlaga, laga um félagsþjónustu sveitarfélaga, laga um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir, laga um Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins, laga um þjónustu- og þekkingarmiðstöð fyrir blinda, sjónskerta og einstaklinga með samþætta sjón- og heyrnarskerðingu og laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna. Þá segir að gagnagrunnana megi jafnframt starfrækja í þágu Gæða- og eftirlitsstofnunar velferðarmála.

Í athugasemdum við ákvæðið segir að einkum sé horft til gagnagrunns er snúi að barnavernd og gagnagrunns og stafrænna lausna sem tengist samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna.

Í kafla 6 í greinargerð með frumvarpinu segir að mat á áhrifum á persónuvernd hafi m.a. leitt í ljós tiltekna áhættuþætti varðandi umfang vinnslu persónuupplýsinga á grundvelli frumvarpsins, þ.m.t. áhættu vegna fjölda aðila sem miðla upplýsingum til stofnunarinnar og að vinnsla persónuupplýsinga yrði of umfangsmikil og umfram nauðsyn vegna eðlis verkefna stofnunarinnar. Þá segir að unnt sé að draga úr þessari áhættu með ýmsum aðgerðum, t.d. með setningu viðmiða um vinnslu persónuupplýsinga, aðgangsstýringum í vinnslukerfum stofnunarinnar og þróun gagnagrunna og stafrænna lausna.

Í fyrrgreindu mati á áhrifum á persónuvernd kemur fram að gagnagrunnurinn og stafrænar lausnir muni jafnframt að líkindum nýtast fyrir varðveislu gagna Barna- og fjölskyldustofu og miðlun á grundvelli frumvarpsins enda séu þeir aðilar sem fái heimildir til vinnslu og miðlunar til Barna- og fjölskyldustofu jafnframt notendur þessara gagnagrunna. Þá segir að tæknilausnir þær sem vinnsla persónuupplýsinga muni fara fram í liggi ekki fyrir og því sé ekki unnt að framkvæma fullt mat á ýmsum atriðum.

Þrátt fyrir að gildistökuákvæði frumvarpsins hafi nú verið breytt frá því Persónuvernd fékk frumvarpsdrögin fyrst til umsagnar og aðlögunartími fram að gildistöku lengdur vekur stofnunin athygli á því að verði lög sett á grundvelli frumvarpsins er mjög brýnt að tryggt verði að öryggi við vinnslu persónuupplýsinga verði með fullnægjandi hætti og að öllu leyti í samræmi við þær kröfur sem gerðar eru í lögum nr. 90/2018 og reglugerð (ESB) 2016/679, sbr. einkum 27. gr. laganna og 32.-34. gr. reglugerðarinnar. **Nauðsynlegt er að öryggið sé tryggt frá fyrsta degi, þ.e. frá gildistöku laganna.** Er í því sambandi meðal annars til þess að líta að um er að ræða vinnslu persónuupplýsinga

sem í mörgum tilvikum geta talist mjög viðkvæmar, auk þess sem þær varða börn, en persónuupplýsingar barna njóta sérstakrar verndar samkvæmt ákvæðum laga nr. 90/2018 og reglugerðar (ESB) 2016/679. Sameiginlegar reglur um vinnslu persónuupplýsinga af hálfu Barna- og fjölskyldustofu gætu nýst í þeirri vinnu en jafnframt er mikilvægt að notast verði við öruggar tæknilausnir við vinnsluna.

Í þessu sambandi vill Persónuvernd benda á mikilvægi þess að tryggt sé að aðlögunartími fram að gildistöku laganna sé nægjanlegur þannig að hæfilegt svigrúm gefist til að útfæra öruggar stafrænar lausnir fyrir gildistökuna. Þá minnir Persónuvernd á mikilvægi þess að við útfærslu gagnagrunna og stafrænna lausna verði hugað vel að áhættumati og öryggisprófunum og að mat á áhrifum á persónuvernd verði uppfært. Sérstaklega er mikilvægt að huga að og skilgreina hvernig aðgangsstýringu að fyrrgreindum gagnagrunnum og stafrænum lausnum verði háttað. Er þar meðal annars til þess að líta að fyrirhugað er að gagnagrunnarnir verði nýttir af tveimur stofnunum og huga þarf sérstaklega að aðgangsstýringu hvorrar stofnunar fyrir sig.

Ekki eru að öðru leyti gerðar athugasemdir við efni frumvarpsins að svo stöddu, en verði frekari umsagnar óskað um einstök atriði verður hún fúslega veitt.

F.h. Persónuverndar,

Helga Sigríður Þórhallsdóttir

Steinunn Birna Magnúsdóttir

Félagsmálaráðuneytið
Skógarhlíð 6
105 Reykjavík

Reykjavík, 13. nóvember 2020
Tilvísun: 2020102530/SBM

Efni: Umsögn Persónuverndar um drög að frumvarpi til laga um Barna- og fjölskyldustofu

Persónuvernd vísar til beiðni félagsmálaráðuneytisins, dags. 6. október 2020, þar sem óskað er eftir umsögn stofnunarinnar um drög að frumvarpi til laga um Barna- og fjölskyldustofu.

Í drögum að frumvarpinu er kveðið á um nýja stjórnsýslustofnun, Barna- og fjölskyldustofu, sem ætlað er að sinna ýmsum verkefnum sem tengjast þjónustu við börn og fjölskyldur þeirra. Stofnuninni er ætlað að taka við hluta af verkefnum Barnaverndarstofu, sem samhliða yrði lögð niður, auk annarra verkefna á grundvelli frumvarpsins og verkefna í sérlögum, m.a. í lögum um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna. Markmið Barna- og fjölskyldustofu er að vinna að velferð barna og meginhlutverk stofnunarinnar er að veita og styðja við þjónustu í þágu barna og stuðla að gæðapróun. Barna- og fjölskyldustofu er ætlað að vera leiðandi miðstöð sem veiti þeim fjölbreytta hópi stofnana og einkaaðila sem veitir þjónustu í þágu barna stuðning við framkvæmd verkefna sinna.

Verkefni Barna- og fjölskyldustofu eru skilgreind í drögum að frumvarpinu en einnig er nánar kveðið á um tiltekin verkefni í ýmsum sérlögum, svo sem í barnaverndarlögum, lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, lögum um Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins og lögum um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna.

Í frumvarpsdrögunum og í sérlögum um verkefni Barna- og fjölskyldustofu er gert ráð fyrir því að stofnunin fái víðtækt hlutverk við vinnslu upplýsinga, þ.m.t. persónuupplýsinga. Þá er stofnuninni veitt heimild til að starfrækja gagnagrunna og stafrænar lausnir.

Persónuvernd gerir athugasemdir við eftirfarandi atriði:

1.

Í 2. mgr. 3. gr. draganna eru upptalin þau verkefni sem Barna- og fjölskyldustofu eru meðal annars falin. Segir þar í g-lið: „Vinnsla upplýsinga, þ.m.t. söfnun og skráahald.“. Þá er í 4. gr. draganna fjallað nánar um heimildir stofnunarinnar til vinnslu persónuupplýsinga.

Í 3. kafla greinargerðar með frumvarpinu er fjallað um meginhlutverk stofnunarinnar. Í d-lið kaflans segir að gert sé ráð fyrir að stofnunin fái víðtækt hlutverk við vinnslu upplýsinga, þ.m.t. persónuupplýsinga. Meðal annars sé átt við ábyrgð á vinnslu slíkra gagna vegna samþættingar þjónustu í þágu farsældar barna.

Er þetta ábyrgðarhlutverk ekki skilgreint nánar í frumvarpinu en í d-lið 6. gr. frumvarpsdraga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna er fjallað um verkefni Barna- og fjölskyldustofu. Þar segir að Barna- og fjölskyldustofa beri ábyrgð á vinnslu persónuupplýsinga á grundvelli IV. og V. kafla

laganna, þ.m.t. skyldu til að gera viðeigandi ráðstafanir sem tryggja að vinnsla persónuupplýsinga við samþættingu þjónustu sé í samræmi við lög.

Í mati á áhrifum á persónuvernd sem fylgdi frumvarpsdrögum segir að Barna- og fjölskyldustofa verði ábyrgðaraðili á vinnslu persónuupplýsinga sem miðlað er til stofnunarinnar. Eftir að gögn séu komin til Barna- og fjölskyldustofu beri sú stofnun ábyrgð á að vinnsla þeirra sé í samræmi við ákvæði persónuverndarlaga auk þess sem stofnuninni beri að vera með fullnægjandi skráningar- og skjalakerfi, sbr. lög um opinber skjalasöfn.

Í þessu sambandi vekur Persónuvernd athygli á að hugtakið *ábyrgðaraðili* er skilgreint í 6. tölul. 3. gr. laga nr. 90/2018. Segir þar að ábyrgðaraðili sé einstaklingur, lögaðili, stjórnvald eða annar aðili sem ákveður einn eða í samvinnu við aðra tilgang og aðferðir við vinnslu persónuupplýsinga.¹ Þá segir í 7. tölul. 4. gr. reglugerðar (ESB) 2016/679 (almennu persónuverndarreglugerðarinnar) að ábyrgðaraðili sé einstaklingur eða lögaðili, opinbert yfirvald, sérstofnun eða annar aðili sem ákvarðar, einn eða í samvinnu við aðra, tilgang og aðferðir við vinnslu persónuupplýsinga. Ef tilgangur og aðferðir við slíka vinnslu séu ákveðin í lögum sé heimilt að tilgreina ábyrgðaraðila eða sérstakar viðmiðanir fyrir tilnefningu hans í lögum.

Með vísan til framangreinds vill Persónuvernd árétta að ákvörðun um það hver sé ábyrgðaraðili vinnslu, t.d. ef til ágreinings kæmi, er ávallt tekin á grundvelli fyrrgreindra sjónarmiða sem tiltekin eru í lögum nr. 90/2018 og reglugerð (ESB) 2016/679. Við þá ákvörðun ber þá jafnframt að hafa hliðsjón af þeim lögum sem gilda um viðkomandi starfsemi og því hver ábyrgð og verkefni viðkomandi aðila eru samkvæmt þeim. Þá kunna mismunandi sjónarmið að eiga við um mismunandi vinnslu í því samhengi, svo sem um miðlun til Barna- og fjölskyldustofu annars vegar og eftirfarandi vinnslu á vegum stofnunarinnar hins vegar.

2.

Í 1. mgr. 4. gr. draganna segir að Barna- og fjölskyldustofu sé heimil vinnsla persónuupplýsinga sem nauðsynleg sé vegna verkefna stofnunarinnar. Jafnframt segir að miðlun persónuupplýsinga milli stofnunarinnar og þeirra sem veiti þjónustu á grundvelli laga sem falla innan valdmarka hennar, sbr. 2. mgr. 1. gr. draganna, sé heimil ef slík miðlun er nauðsynleg til þess að þær stofnanir geti sinnt verkefnum sínum.

Persónuvernd bendir á að þar sem þeir aðilar sem veita þjónustu á grundvelli þeirra laga sem tilgreind eru í 2. mgr. 1. gr. frumvarpsdraganna geta verið stofnanir eða einkaaðilar kann að vera óheppilegt að vísa eingöngu til þess að stofnanir geti sinnt hlutverki sínu. Því er lagt til að orðalagi málgreinarinnar verði breytt í samræmi við framangreint.

Barna- og fjölskyldustofu og Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála er samkvæmt ákvæðinu jafnframt heimil miðlun upplýsinga sín á milli í þágu verkefna stofnananna.

¹ Evrópska persónuverndarráðið hefur birt drög að nýjum leiðbeiningar um ábyrgðaraðila og vinnsluaðila. Drögin má nálgast á vefsíðu ráðsins: https://edpb.europa.eu/our-work-tools/public-consultations-art-704/2020/guidelines-072020-concepts-controller-and-processor_en

Að mati Persónuverndar er nauðsynlegt að kveðið sé skýrt á um það að miðlun samkvæmt framangreindu sé ekki umfram það sem nauðsynlegt má telja, í samræmi við meðalhófskröfu persónuverndarlaganna.

Þá getur Barna- og fjölskyldustofa, samkvæmt 2. mgr. 4. gr. frumvarpsdraganna, krafist þá aðila sem vísað er til í 1. mgr. ákvæðisins um þær upplýsingar og skýringar sem stofnunin telur nauðsynlegar til að sinna verkefnum sem henni eru falin í lögum.

Persónuvernd telur að ekki sé skýrt af 2. mgr. 4. gr. við hvaða aðila er átt. Skýra þurfi með nákvæmari hætti til hvaða aðila ákvæðið tekur.

3.

Persónuvernd leggur til að vísað verði með skýrum hætti til laga um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga í ákvæði 4. gr. draganna sem fjallar um vinnslu persónuupplýsinga. Er því lagt til að bætti verði nýrri málsgrein við 4. gr. draganna sem orðist svo:

„Um alla vinnslu persónuupplýsinga fer eftir lögum um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga.“

4.

Í mati á áhrifum á persónuvernd sem fylgdi frumvarpsdrögunum kemur fram að þar sem stór hluti af verkefnum Barna- og fjölskyldustofu krefjist þess að unnið sé með viðkvæmar persónuupplýsingar sé gengið út frá því að stofnunin setji sér viðmið í þessum efnum auk þess að hafa skýra og aðgengilega persónuverndarstefnu. Þá kemur jafnframt fram að gengið sé út frá því að stofnunin verði með sinn eigin persónuverndarfulltrúa.

Persónuvernd áréttar mikilvægi þess að við alla vinnslu persónuupplýsinga sé ávallt tryggt að vinnslan sé í samræmi við þær kröfur sem gerðar eru í lögum nr. 90/2018 um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga og reglugerð (ESB) 2016/679.

Þar sem um viðamikla vinnslu persónuupplýsinga er að ræða er sérstaklega ítrekuð nauðsyn þess að ávallt sé gætt meðalhófs við vinnslu persónuupplýsinga og ekki skráðar meiri upplýsingar en nauðsynlegt er talið miðað við tilgang vinnslunnar, sbr. 3. tölul. 1. mgr. 8. gr. laga nr. 90/2018, og að tryggt verði að öryggi við vinnslu persónuupplýsinga verði með fullnægjandi hætti.

5.

Í 5. gr. draganna segir að Barna- og fjölskyldustofu sé heimilt að starfrækja gagnagrunn og stafrænar lausnir vegna verkefna sem unnin eru á grundvelli laga sem talin eru upp í 2. mgr. 1. gr. laganna, þ.e. barnaverndarlaga, laga um félagsþjónustu sveitarfélaga, laga um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir, laga um Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins, laga um þjónustu- og þekkingarmiðstöð fyrir blinda, sjónskerta og einstaklinga með samþætta sjón- og heyrnarskerðingu og laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna. Þá segir að gagnagrunninn megi jafnframt starfrækja í þágu Gæða- og eftirlitsstofnunar velferðarmála.

Í athugasemdum við ákvæðið segir að einkum sé horft til gagnagrunns í barnavernd og gagnagrunns og stafrænna lausna sem tengist samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna.

Í mati á áhrifum á persónuvernd sem fylgdi frumvarpsdrögum kemur fram að gagnagrunnurinn og stafrænar lausnir muni þó jafnframt að líkindum nýtast fyrir varðveislu gagna Barna- og fjölskyldustofu og miðlun á grundvelli frumvarpsins enda séu þeir aðilar sem fá heimildir til vinnslu og miðlunar til Barna- og fjölskyldustofu jafnframt notendur þessara gagnagrunna.

Að mati Persónuverndar er ekki skýrt af framangreindu hvort til stendur að koma á fót einum eða fleiri gagnagrunnum. Er lagt til að frumvarpsdrögin verði yfirfarin með það í huga að skýra þetta nánar.

Einnig er fjallað um fyrrgreint hlutverk Barna- og fjölskyldustofu í 6. gr. frumvarpsdraga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna. Í kafla 6.2. í greinargerðinni sem fylgir þeim frumvarpsdrögum segir að mat á áhrifum á persónuvernd hafi leitt í ljós áhættu, sem muni fylgja því ef frumvarpið verði að lögum áður en lokið verði við gerð stafrænna lausna fyrir vinnslu upplýsinga samkvæmt því. Ekki sé raunhæft að hefja vinnu við gerð þessara lausna fyrr en frumvarpið hafi verið samþykkt og fyrirséð sé að henni muni ekki ljúka fyrr en eftir gildistöku laganna. Jafnframt kemur fram í mati á áhrifum á persónuvernd með frumvarpsdrögum um Barna- og fjölskyldustofu að tæknilausnir þær sem vinnsla persónuupplýsinga muni fara fram í liggi ekki fyrir og því sé ekki unnt að framkvæma fullt mat á ýmsum atriðum.

Persónuvernd vekur athygli á því að verði lög sett á grundvelli frumvarpsdraganna er mjög brýnt að tryggð verði að öryggi við vinnslu persónuupplýsinga verði með fullnægjandi hætti og að öllu leyti í samræmi við þær kröfur sem gerðar eru í lögum nr. 90/2018 og reglugerð (ESB) 2016/679, sbr. einkum 27. gr. laganna og 32.-34. gr. reglugerðarinnar. Er í því sambandi meðal annars til þess að líta að um er að ræða vinnslu persónuupplýsinga sem í mörgum tilvikum geta talist mjög viðkvæmar, auk þess sem þær varða börn, en persónuupplýsingar barna njóta sérstakrar verndar samkvæmt ákvæðum laga nr. 90/2018 og reglugerðar (ESB) 2016/679. Sameiginlegar reglur um vinnslu persónuupplýsinga af hálfu Barna- og fjölskyldustofu gætu nýst í þeirri vinnu.

Að auki vill Persónuvernd benda á að haga ætti gildistöku þannig að hæfilegt svigrúm gæfist til að útfæra öruggar stafrænar lausnir fyrir gildistökuna. Þá minnir Persónuvernd á mikilvægi þess að við útfærslu gagnagrunns/gagnagrunna og stafrænna lausna verði hugað vel að áhættumati og öryggisprófunum og að mat á áhrifum á persónuvernd verði uppfært. Sérstaklega mikilvægt er að huga að og skilgreina með hvaða hætti aðgangsstýringu að fyrrgreindum gagnagrunni/gagnagrunnum og stafrænum lausnum yrði háttað. Er þar meðal annars til þess að líta að gagnagrunnurinn/gagnagrunnarnir verði nýttir af tveimur stofnunum og huga þarf sérstaklega að aðgangsstýringu hvorrar stofnunar fyrir sig.

6.

Í III. kafla draganna er fjallað um breytingar á ákvæðum annarra laga samhliða gildistöku.

Í 8. gr. draganna er fjallað um breytingar á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991. 2. mgr. orðast svo: „Í þágu verkefna samkvæmt lögum þessum er stofnunum ríkisins heimilt að afla og vinna með nauðsynlegar upplýsingar um aðstæður barns.“

Í 9. gr. draganna er fjallað um breytingar á barnaverndarlögum nr. 80/2002. Segir það að 8. gr. þeirra skuli orðast svo:

„Vinnsla persónuupplýsinga.

Í þágu verkefna samkvæmt lögum þessum er stofnunum ríkisins heimilt að afla og vinna með nauðsynlegar upplýsingar um aðstæður barns.“

Í 10. gr. draganna er fjallað um breytingar á lögum um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir nr. 38/2018. Þar segir að við 4. gr. a laganna bætist við tvær nýjar málsgreinar og orðast 2. mgr. svo: „Í þágu verkefna samkvæmt lögum þessum er stofnunum ríkisins heimilt að afla og vinna með nauðsynlegar upplýsingar um aðstæður barns.“

Framangreindum breytingum eru ekki gerð frekari skil í athugasemdum í greinargerð með frumvarpinu. Að mati Persónuverndar er óljóst og of víðtækt að nota orðalagið „stofnunum ríkisins“ í framangreindum tillögum. Svo tryggja megi að ákvæðum laga nr. 90/2018 um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga sé fylgt í hvívetna er nauðsynlegt að ávallt sé skýrt hver hefur heimild til að vinna með persónuupplýsingar og í hvaða tilgangi. Þá þarf ávallt að tryggja að meginreglum laganna sé fylgt, m.a. um að vinnslan sé sanngjörn og að gætt sé meðalhöfs.

7.

Í athugasemdum við 10. gr. draganna segir að við 4. gr. a laga nr. 38/2018 um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir bætist tvær nýjar málsgreinar.

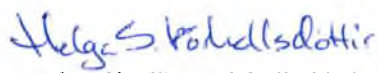
Persónuvernd vekur athygli á að í lögum nr. 38/2018 er ekki að finna ákvæði 4. gr. a.

8.

Í greinargerð með frumvarpsdrögunum er í lið 6 fjallað um mat á áhrifum. Hins vegar er þar eingöngu um að ræða mat á fjárhagslegum áhrifum. Þrátt fyrir að gert hafi verið sérstakt mat á áhrifum á persónuvernd sem fylgdi frumvarpsdrögunum er ekki að finna sérstaka umfjöllun um það í greinargerðinni. Að mati Persónuverndar er nauðsynlegt að bæta efnislegri umfjöllun um fyrrgreint mat á áhrifum á persónuvernd og niðurstöður þess inn í greinargerðina.

Ekki eru að öðru leyti gerðar athugasemdir við efni draganna að svo stöddu, en verði frekari umsagnar óskað um einstök atriði verður hún fúslega veitt. Þá áskilur Persónuvernd sér rétt til að koma frekari athugasemdum á framfæri við frumvarpsdrögin á síðari stigum.

F.h. Persónuverndar,

Helga Sigríður Þórhallsdóttir

Steinunn Birna Magnúsdóttir

Reykjavík, 5. janúar 2021
VEL2020120088

Efni: Umsögn Reykjavíkurborgar um frumvarp til laga um Barna- og fjölskyldustofu. 151. löggjafarþing 2020-2021. Þingskjal 441-355. mál.

Vísað er til beiðni nefndasviðs Alþingis sem barst þann 17. desember 2020 varðandi umsögn um frumvarp til laga um Barna- og fjölskyldustofu.

Af hálfu Reykjavíkurborgar er því fagnað að fram sé komið frumvarp um að setja á fót sérstaka stofnun, Barna- og fjölskyldustofu, sem muni hafa það hlutverk að veita ráðgjöf og fræðslu til þeirra sem veita þjónustu í þágu barna. Með því að flytja eftirlit með þjónustunni til nýrrar Gæða- og eftirlitsstofnunar velferðarmála er stigið jákvætt skref í að skýra stjórnsýslu á sviði barnaverndarmála enda er mikilvægt að sama stofnun sinni ekki eftirliti og ráðgjöf.

Fram kemur í 3. gr. frumvarpsins að meginmarkmið Barna- og fjölskyldustofu sé að vinna að velferð barna. Rétt væri að þar kæmi einnig fram áhersla á málefni fjölskyldunnar í heild sinni þar sem hagsmunir barns eru eðli málsins samkvæmt samofnir hagsmunum fjölskyldu þess.

Í 8. gr. frumvarpsins koma fram þær breytingar sem lagðar eru til á ákvæðum barnaverndarlaga nr. 80/2002. Nýtt ákvæði 7. gr. barnaverndarlaga um Barna- og fjölskyldustofu mun verða mun ítarlegra heldur en ákvæðin sem koma fram í 3. gr. frumvarpsins um stofnunina. Betur færi á að hafa ítarlegri ákvæði í sérlögum um stofnunina.

Í 5. tl. 2. mgr. 3. gr. frumvarpsins kemur fram að eitt af verkefnum nýrrar stofnunar muni verða uppbygging og yfirstjórn heimila, stofnana og sérhæfðra úrræða fyrir börn. Í því sambandi er lögð á það rik áhersla af hálfu Reykjavíkurborgar að horft verði til uppbyggingar úrræða fyrir börn með alvarlegar geð- og þroskaraskanir sem þarfnast umfangsmikils stuðnings og meðferðar á sviði heilbrigðisþjónustu til lengri tíma. Í þeim tilfellum er ekki um að ræða þau börn og unglinga sem þurfa á úrræðum sveitarfélaga að halda í samræmi við barnaverndarlög en á hverju ári eru um 260 börn og unglingar í fóstri eða vistunarúrræðum á vegum Barnaverndar Reykjavíkur. Sá hópur er hér um ræðir þarfnast geðheilbrigðisþjónustu en Reykjavíkurborg hefur á undanförunum árum mætt miklum kostnaðarauka vegna þeirrar umfangsmiklu þjónustu sem þessi hópur barna og ungmenna þarfnast. Það framlag sem greitt hefur verið í gegnum Jöfnunarsjóð sveitarfélaga nægir ekki til að mæta þeim kostnaði sem af þjónustunni hlýst. Ástæða þessa kostnaðarauka er m.a. rakin til þess að á síðasta áratug hefur Barnaverndarstofa smátt og smátt lokað meðferðarheimilum sínum og er það mat Reykjavíkurborgar að barnaverndarnefndir hafi misst aðgengi að 49 plássum án þess að önnur úrræði hafi komið í staðinn. Barnavernd Reykjavíkur/Reykjavíkurborg hefur því orðið að grípa

til þeirra ráðstafana að nýta einkaúrræði til að mæta þjónustubörfum umræddra barna. Á árinu 2015 tryggði Reykjavíkurborg sex börnum og ungmennum búsetuþjónustu sem keypt var frá einkaaðilum en hluti þeirra barna hafði dvalið á meðferðarheimilum eða verið í föstri. Á sama tíma stóðu yfir viðræður við félagsmálaráðuneytið um að búsetu þessara einstaklinga yrði mætt með sérstöku fjármagni en ekki í gegnum úthlutun Jöfnunarsjóðs, þ.e. í gegnum sérfræðingateymi. Sérfræðingateymið kom ekki saman fyrr en við árslok 2020 en veruleg fjölgun hefur orðið í þessum hópi barna og unglunga. Á árinu 2020 var alls 21 barn og ungmenni með alvarlegar hegðunar- og geðraskanir sem fékk búsetuþjónustu eða hvíldar- og stuðningsdvöl sem Reykjavíkurborg keypti frá einkaaðilum. Önnur ástæða aukins kostnaðar er að Barna- og unglिंगageðdeild hefur í auknum mæli mælt með þjónustu einkaaðila sem m.a. geti tryggt meðferð við tengslaröskun og því megi leiða að því líkur að Barna- og unglिंगageðdeild nái ekki að sinna hlutverki sínu sem skyldi og þurfi því að vísa málum til sveitarfélaga.

Kortlagning á hópi þeirra barna og ungmenna sem fá þjónustu einkaaðila sýnir að vandi þeirra liggur í miklum hegðunarerfiðleikum og geðrænum erfiðleikum sem ágerast þegar kynþroska er náð. Mörg barnanna hafa sýnt af sér alvarlega ofbeldishegðun og teljast vera hættuleg sjálfum sér og öðrum. Ásækni í vímuefni er einnig fyrir hendi hjá hluta hópsins. Stór hluti hópsins þarfnast stöðugrar aðgæslu og mun aldrei geta tekið þátt í samfélaginu án stuðnings og eftirlits. Ljóst er að þessi hópur mun alla tíð þurfa á umfangsmikilli geðheilbrigðisþjónustu að halda. Miklar væntingar eru því bundnar því að Barna- og fjölskyldustofa nái að koma á fót úrræðum fyrir börn með alvarlegar geð- og þroskaraskanir sem er algjör forsenda þess að sveitarfélög geti byrjað að snúa við þeirri þróun sem hefur orðið á vistun og búsetu barna utan heimilis í átt að öflugum fyrirbyggjandi aðgerðum. Slíkt yrði jafnframt í samræmi við þær áherslur sem fram koma í frumvarpi til laga um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna.

Í breytingum sem lagðar eru til varðandi 7. gr. barnaverndarlaga nr. 80/2002 kemur fram að Barna- og fjölskyldustofu verði heimilt að taka gjald fyrir sérstök verkefni, s.s. það að reka sérhæfð úrræði fyrir börn. Af hálfu Reykjavíkurborgar er gerð athugasemd við það ákvæði sem er óljóst og þarfnast nánari útfærslu. Í þeim tilfellum er hér um ræðir er heilbrigðisþjónusta stór hluti þjónustunnar og svo veigamikil að atriði ætti að vera tilgreint í lagatexta. Óljóst er hvaða þjónusta verði til staðar en mjög mikilvægt er að þarfir fyrir hana verði uppfylltar af hálfu ríkisins.

Ef frekari upplýsinga er óskar verða þær góðfúslega veittar. Ef þess verður óskað af hálfu velferðarnefndar Alþingis munu fulltrúar Reykjavíkurborgar koma fyrir nefndina og gera grein fyrir þeim sjónarmiðum sem fram koma í umsögninni.

Virðingarfyllst,
f.h. Reykjavíkurborgar,

Helga Jóna Benediktsdóttir,
lögfræðingur

SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Alþingi
b.t. velferðarnefndar
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík 26. janúar 2021

2101055SA TP
Málalýkill: 00.63

Efni: Frumvörp til laga um Barna- og fjölskyldustofu (BFS) og Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála (GEV) - 355. og 356. mál 151. lþ.

Vísað er til tölvupósts frá nefndasviði Alþingis, dags. 17. desember sl., þar sem óskað er umsagnar um ofangreind tvö frumvörp.

Almennt

Frumvörpin tvö eru hluti af áformum um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna (sbr. meginfrumvarp þess efnis á 354. máli). Sambandið tekur heils hugar undir markmið þessara áforma sem lúta að því að fylgjast með velferð og farsæld barna, meta þörf fyrir þjónustu og bregðast við á skilvirkan hátt með samfelldri og samþættri þjónustu. Augljóst er að umtalsverðar breytingar á stofnanaskipan eru forsenda þess að þau markmið náist sem að er stefnt.

Rétt er að rifja upp að fyrirkomulag stjórnsýslu og eftirlits á sviði félagsþjónustu og barnaverndar hefur verið til opinberrar umfjöllunar um að minnsta kosti 10 ára skeið. Sveitarfélögin eiga mikla aðkomu að þessari umræðu enda um að ræða þjónustu sem er að stærstum hluta veitt á grundvelli lögbundinnar ábyrgðar sveitarfélaga eða framkvæmd með verkaskiptingu milli ríkis og sveitarfélaga.

Veigamesti áfanginn í þeirri vinnu sem fram hefur farið kemur fram í skýrslu nefndar félags- og húsnæðismálaráðherra frá maí 2016.¹ Mjög almenn sátt var um niðurstöður þeirrar skýrslu meðal sveitarfélaga og kalla þau eindregið eftir að ekki dragist lengur að hrinda nauðsynlegum tillögum í framkvæmd.

Ákveðinnar tregðu hefur hins vegar gætt gagnvart því að framfylgja tillögum í skýrslunni m.a. hvað varðar aðskilnað þjónustu og eftirlits. Þá hefur verið unnið að því að efla og útvíkka félagslega velferðarþjónustu, en sumir þeirra áfanga hafa ekki náð fram að ganga, sbr. frumvarp um nýja þjónustustofnun á grunni Greiningar- og ráðgjafarstöðvar (GRR) sem lagt var fram á 144. lþ.

Þá er nokkur galli við frumvörpin, eins og þau liggja fyrir að, ekki skuli sett fram skilmerkilegt yfirlit um ólík verkefni sbr. viðauka I við skýrsluna frá maí 2016. Sambandið telur rétt að félagsmálaráðuneytið taki saman slíkt yfirlit sem þar sem einnig verði skilgreint hvernig samspil verkefna verður á milli nýrra stofnana og GRR og einnig þeirra nýju stjórnsýslueininga sem rætt er um að starfi á vettvangi landshlutanna innan barnaverndar. Sérstaklega áriðandi er að fyrir liggja með skýrum hætti hvort forræði á uppbyggingu gagnagrunna liggja hjá BFS eða GEV.

¹ <https://bit.ly/38PJmOt>

Nánar um flokkun verkefna

Í tilvitnaðri skýrslu var farið vel í gegnum þau ólíku verkefni sem um ræðir en þau skipast á þrjár meginstoðir:

I. Þjónustuverkefni: Undir þessa stoð falla margskonar úrræði (t.d. MST og PMT). Í vinnunni hefur verið vísað til þess að bjóða eigi notendum upp á „verkfærakistu“ og opinberum aðilum upp á leiðbeiningar um bestu nálgun („best practice“) í vinnu með skjólstæðingum.

Hvað þessa stoð varðar leggur sambandið megináherslu á skýra verkaskiptingu og að öll úrræði sem snúa að meðferð séu að meginstefnu á forræði ríkisins. Minnt er á að viðræður er enn í gangi um stigskiptingu þjónustu og álitamál um kostnaðarábyrgð, einkum gagnvart þyngstu tilvikunum.

II. Stjórnsýsluverkefni: Undir þessa stoð falla leyfisveitingar, útgáfa gæðaviðmiða og auk þess rekstur gagnagrunna og samantekt á tölfræði.

Hvað þessa stoð varðar leggur sambandið megináherslu á samhæfingu og viðleitni til þess að fækka gráum svæðum. Setja þarf mikinn kraft í innleiðingu rafrænnar stjórnsýslu á vettvangi félagsþjónustu.

III. Eftirlitsverkefni: Undir þessa stoð falla úttektir, rannsóknir og aðrar aðgerðir sem miða að því að tryggja að lögbundnar lágmarkskröfur séu uppfylltar. Verkefnin eru rækt út frá réttaröryggi notenda og með aðhaldi gagnvart þeim aðilum sem veita þjónustu.

Hvað þessa stoð varðar leggur sambandið megináherslu á að allt eftirlit með velferðarþjónustu sé umbótamiðað og forvirkt.

Einhver skörun verður á milli ofangreindra stoða en mjög miklu skiptir að hlutverkaskipting sé skýr. Meðal annars þarf að vera alveg skýrt hvort eftirlitsstofnun er að framfylgja lögbundnum lágmarkskröfum til þjónustu eða gefa leiðbeiningar um æskilegt þjónustustig.

Afstaða sambandsins er að ganga beri út frá því að meginstefnu til að allt eftirlit (verkefni skv. III. stoð) og flest stjórnsýsluverkefni (skv. II. stoð) verði að breyttum lögum á forræði GEV. Þjónusta (verkefni skv. I. stoð) verði fyrst og fremst á forræði BFS en mögulega megi einnig samþætta einhver lítil stjórnsýsluverkefni við þjónustuna, sé það talið hentugt.

Sambandið tekur hins vegar ekki undir þau sjónarmið að veigamikil stjórnsýsluverkefni eins og leyfisveitingar til fósturforeldra eigi að vera hjá BFS. Lagst er gegn tillögu Barnaverndarstofu þess efnis.

Framtíðarsýn

Fyrirliggjandi frumvörp tengjast samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna. Áhrif þess birtast m.a. í því að gert er ráð fyrir að lögbundið hlutverk nýrrar BFS afmarkist mjög skýrlega við verkefni sem snúa að börnum.

Sambandið styður út af fyrir sig að miðlægur stuðningur við börn (sbr. áður nefnd verkfærakista) verði í forgangi þegar nýr stofnun er sett á laggirnar. Nauðsynlegt er

þó að víkka hlutverkslýsinguna, sbr. tillögur sem gerðar eru hér á eftir um viðbætur við 1. og 2. gr. frumvarps um BFS.

Þess er jafnframt farið á leit að í nefndaráli velferðarnefndar verði tekin afstaða til þess hvernig ætlunin er - til framtíðar - að fylgja eftir tillögunum frá 2016. Þessi eftirfylgni snýr að miðlægum stuðningi við velferðarþjónustu sveitarfélaga m.a. hvað varðar:

- Úrræði til þess að mæta geðrænum vanda eftir að komið er á fullorðinsár.
- Verkfærakista til þess að vinna gegn einmanaleika og félagsleg einangrun.
- Leiðbeiningar um samspil fjárhagsaðstoðar og annarra opinberra framfærslukerfa.

Þá er minnt á að tillögurnar frá 2016 lutu einnig að verkefnum Fjölmenningsseturs og réttindagæslu fatlaðs fólks sem hvor tveggja eru í óvissu eins og sakir standa.

Fjárhagsmálefni

Eins og fram kemur í umsögn sambandsins um sjálft samþættingarfrumvarpið (mál nr. 354) er mjög margt óljóst um útfærslu og fjármögnun verkefna. Af þeirri ástæðu er skynsamlegt að gert verði sérstakt samkomulag milli ríkis og sveitarfélaga um verka- og kostnaðarskiptingu. Lagt er til að sérstakur stýrihópur verði settur á laggirnar til þess að fylgja eftir innleiðingu á breytingum.

Meðal þeirra atriða sem hér um ræðir er hvernig eftirtalin þjónusta og úrræði skiptast á milli ríkis og sveitarfélaga:

- Þjónustumiðstöðvar sem starfa á landsvísu.
- Sérhæfð úrræði fyrir börn sem glíma við fjölþættan vanda.
- Önnur sérhæfð þjónusta, svo sem meðferðarúrræði utan stofnana fyrir börn.

Í fyrirbyggjandi frumvarpi um BFS er farin sú leið að þessi verkefni séu ekki hluti af lögbundnu hlutverki nýrrar stofnunar og gjaldtökuheimild sett inn í nýja 7. gr. barnaverndarlaga sem fella mun kostnaðinn af þessari þjónustu og úrræðum á sveitarfélögin.

Sambandið fer fram á að það sé alveg skýrt frá hendi löggjafans að rekstur úrræða af hálfu BFS sé ekki valkvætt verkefni þeirrar stofnunar heldur starfsemi sem leiði beint af lögbundnu hlutverki hennar.

Þá er bagalegt að heildarmyndin liggi ekki fyrir m.a. um samspil þeirra verkefna sem falin verða nýrri BFS og þeirra úrræða sem núgildandi lög gera ráð fyrir, einkum úrræði á grundvelli 21. gr. laga nr. 38/2018, um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir.

Tillögur um efni einstakra greina frumvarps um BFS:

Um 1. og 2. gr.:

Eins og frumvarpið liggur fyrir Alþingi er gert ráð fyrir að lögbundið hlutverk nýrrar stofnunar einskorðist við þá þjónustu sem veitt er börnum.

Með vísan ofangreindrar umfjöllunar leggur sambandið til að 2. mgr. 1. gr. orðist svo (viðbætur undirstrikaðar):

Barna- og fjölskyldustofa starfar á grundvelli laga þessara og sinnir verkefnum sem tengjast þjónustu í þágu barna og fjölskyldna þeirra á grundvelli eftirtalinna laga:

Þá hljóði 1. mgr. 2. gr. svo:

Markmið Barna- og fjölskyldustofu er að vinna að velferð barna og fjölskyldna þeirra.

Við 2. mgr. 2. gr. bætist nýr málslíður svohljóðandi:

Þá skal stofnunin hafa samvinnu við sveitarfélög um verkefni á sviði félagsþjónustu sbr. m.a. 62. gr. laga nr. 40/1991, um félagsþjónustu sveitarfélaga.

Um 8. gr.:

Frumvarpið gerir ráð fyrir að í nýrri 7. gr. barnaverndarlaga verði fjallað um verkefni BFS. Sambandið leggur til þær breytingar á umræddri grein sem auðkenndar eru hér að neðan:

Barna- og fjölskyldustofa.

Barna- og fjölskyldustofa starfar samkvæmt þeim lögum sem um stofuna gilda og fer með verkefni ríkisins eins og nánar er mælt fyrir um í lögum.

Verkefni Barna- og fjölskyldustofu eru m.a. að:

- a. vinna að samhæfingu og eflingu barnaverndarstarfs í landinu, m.a. með því að stuðla að samþættingu barnaverndarstarfs og annarrar þjónustu í þágu barna,
- b. veita barnaverndarnefndum leiðbeiningar og ráðgjöf um framkvæmd barnaverndarlaga og vinnslu einstakra mála,
- c. stuðla að því að vinnsla barnaverndarmála sé í samræmi við lög, reglugerðir og leiðbeiningar,
- d. veita barnaverndarnefndum liðsinni í fósturmálum skv. XII. kafla,
- e. fara með yfirstjórn heimila og stofnana sem ríkinu ber að sjá til að séu tiltæk skv. XIII. kafla og hlutast til um að slík heimili og stofnanir verði sett á fót,
- f. hafa yfirumsjón með vistun barna á heimilum og stofnunum, sbr. e-lið,
- g. fara með yfirstjórn barnahúsa og hlutast til um að þau verði sett á fót eftir því sem þörf krefur.

Barna- og fjölskyldustofu verður jafnframt falið, í samræmi við lögbundið meginhlutverk sitt, að:

- a. reka sérstakar þjónustumiðstöðvar eða verkefni í því skyni að treysta þverfaglegt samstarf, eflingu og samhæfingu stofnana við meðferð mála á sviði barnaverndar eða þjónustu við börn,

- b. reka sérhæfð úrræði fyrir börn sem glíma við fjölþættan vanda í samstarfi við önnur yfirvöld, t.d. á sviði fötlunar- eða félags- eða heilbrigðisþjónustu,
- c. bjóða barnaverndarnefndum aðra sérhæfða þjónustu, svo sem úrræði utan stofnana á sviði meðferðar fyrir börn, sem hefur það að markmiði að auðvelda nefndunum að sinna lögbundnu hlutverki sínu.

~~Heimilt er að taka gjöld fyrir þau sérstöku verkefni sem Barna- og fjölskyldustofa sinnir skv. 3. mgr. eftir því sem nánar er kveðið á um í reglugerð. Gjaldið skal aldrei vera hærra en nemur kostnaði við rekstur þjónustumiðstöðvar eða þeirrar sértæku þjónustu sem um ræðir, þ.m.t. kostnaður vegna launa og þjálfunar starfsfólks svo og önnur útgjöld sem sannanlega hljótask af þjónustunni.~~

Tillögur um efni einstakra greina frumvarps um GEV:

Um 11. gr.:

Í 11. gr. komi ný mgr. sem verði 2. mgr.:

Sveitarfélög skulu hafa eftirlit með framkvæmd samninga sem þau gera um að lögbundin þjónusta sveitarfélaga sé veitt af rekstrarleyfishafa. Þetta eftirlit skal teljast vera hluti af innra eftirliti sveitarfélaga og byggjast á beinum ákvæðum í samningum og kröfulýsingum sem teljast vera hluti af samningum.

Ný 23. gr.:

23. gr.

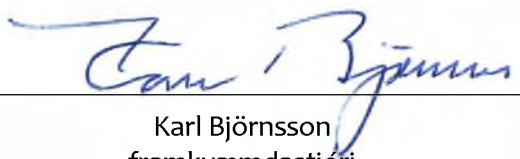
Samráð við sveitarfélög.

Stjórnvaldsfyrirmæli um tilhögun gæðaviðmiða og eftirlits skv. þessum lögum og þeim lögum sem tilgreind eru í 2. mgr. 1. gr. skulu sett að undangengnu samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga. Samráð skal miða að því að leiða í ljós hvaða áhrif stjórnvaldsfyrirmæli, og breytingar á þeim, hafa gagnvart stjórnsýslu og fjárhag sveitarfélaga.

Við undirbúning og útgáfu stjórnvaldsfyrirmæla sbr. 1. mgr. skal gæta að og virða sjálfstjórn sveitarfélaganna og verkefni sem þau með höndum sem stjórnvöld.

Virðingarfyllt

SAMBAND ÍSLENSKRA SVEITARFÉLAGA

Karl Björnsson
framkvæmdastjóri

Reykjavík, 20. janúar 2021

Umsögn við þingskjal 441 – 355. mál.

Frumvarp til laga um Barna- og fjölskyldustofu.

Í frumvarpinu er hvergi minnst á tungumál, málþroska eða mikilvægi snemmtækrar íhlutunar í málumhverfi barna. Samskiptamiðstöð heyrnarlausra og heyrnarskertra, málstöð íslensks táknmáls, leggur áherslu á að réttur barna með skerta heyrn og fjölskyldna þeirra, auk barna táknmálstalandi foreldra og fjölskyldna þeirra til þess að tileinka sér og læra íslenskt táknmál sé virtur. Íslenskt táknmál er eina hefðbundna minnihlutamálið á Íslandi og er það jafnréttthátt íslensku til tjáningar og samskipta skv. lögum nr. 61/2011. Íslenskt táknmál á hins vegar undir högg að sækja og sá réttur barna og fjölskyldna sem lögin eiga að tryggja er ítrekað brotinn. Því er ákaflega mikilvægt að það sé tryggt að Barna- og fjölskyldustofa hafi það hlutverk að beina börnum, fjölskyldum, málstjórum, tengiliðum og öðrum stofnunum á að framfylgja lögum nr. 61/2011 og þekki hlutverk Samskiptamiðstöðvar heyrnarlausra og heyrnarskertra skv. lögum nr. 129/1990 og geti leitað til hennar t.a.m. vegna þekkingaröflunar og rannsókna eða með því að vísa börnum og fjölskyldum á þjónustu Samskiptamiðstöðvar.

Um 1. gr.

Í upptalingu laga í 2. mgr. vantar lög nr. 61/2011 um stöðu íslenskrar tungu og íslensks táknmáls. Í 3. gr. þeirra laga segir:

Íslenskt táknmál er fyrsta mál þeirra sem þurfa að reiða sig á það til tjáningar og samskipta og barna þeirra. Skulu stjórnvöld hlúa að því og styðja.

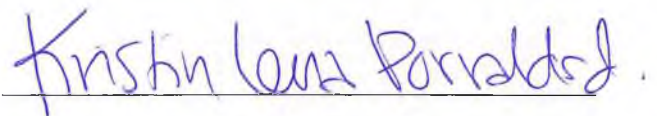
Hver sem hefur þörf fyrir táknmál skal eiga þess kost að læra og nota íslenskt táknmál, jafnskjótt sem máltaka hefst eða frá þeim tíma sem heyrnarleysi, heyrnarskerðing eða dauðblindi hefur greinst. Sama rétt eiga nánustu aðstandendur.

Mikilvægt er að Barna- og fjölskyldustofa starfi á grundvelli laga nr. 61/2011 svo tryggja megi í allri þjónustu við börn og fjölskyldur þeirra að réttur til íslensks táknmáls komi t.a.m. fram í útgefnu efni stofnunarinnar sem ætlað er málstjórum, tengiliðum, börnum og fjölskyldum þeirra. Þótt Samskiptamiðstöð heyrnarlausra og heyrnarskertra (SHH) sé málstöð sem heyrir

undir mennta- og menningarmálaráðuneyti og því á öðru málsviði en t.a.m. Þjónustu-og þekkingarmiðstöð fyrir blinda, sjónskerta og fólk með samþætta sjón- og heyrnarskerðingu (ÞPM) þá þjónusta SHH og ÞPM að hluta til sama hóp barna og fjölskyldna. Þá skiptir máli að Barna- og fjölskyldustofa þekki hlutverk SHH skv. lögum nr. 129/1990 svo hægt sé að vísa börnum og fjölskyldum þeirra á þjónustu SHH. Snemmtæk íhlutun/stuðningur og þjónusta við börn með skerta heyrn og fjölskyldur þeirra auk þjónustu við börn táknmálstalandi foreldra og fjölskyldur þeirra er eitt af meginhlutverkum SHH og er þekking á íslensku táknmáli og táknmálssamskiptum grundvöllur allra samskipta og náms barnanna alla ævi, hvort svo sem íslenskt táknmál gegnir hlutverki fyrsta eða annars máls barnanna þegar þau eldast.

Um 3. gr.

Orðið úrræði vísar auðvitað til ráða, kosta, möguleika en hins vegar útilokar það að mörgu leyti ýmsa kosti, möguleika og réttindi sem snúa að öðrum sviðum en félags- eða heilsufarslegum þáttum í lífi barna og fjölskyldna. Það að börn og foreldrar lærir íslenskt táknmál og fái ráðgjöf um málþroska og samskipti barna með skerta heyrn myndi ekki teljast til úrræða í seinni skilningi orðsins þar sem um tungumálaráðgjöf og tungumálanám og - tileiknun er að ræða. Til þess að lögin nái ótvírætt yfir réttindi til þess að læra og tileinka sér íslenskt táknmál, m.t.t. til laga nr. 61/2011 um stöðu íslenskrar tungu og íslensks táknmáls væri orðið *þjónustuleið* eða *lausn* skýrara.

Kristín Lena Þorvaldsdóttir,
forstöðumaður Samskiptamiðstöðvar
heyrnarlausra og heyrnarskertra.

Selfossi, 8. janúar 2021
2012156

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8-10
105 Reykjavík

Efni: Frumvarp til laga um Barna- og fjölskyldustofu

Á fundi bæjarráðs Árborgar 7. janúar sl. var tekið fyrir erindi frá velferðarnefnd Alþingis þar sem óskað var eftir umsögn um frumvarp til laga um Barna- og fjölskyldustofu, 355. mál.

Eftirfarandi var bókað:

Umsögn sviðsstjóra fjölskyldusviðs;

Fagna ber þessu frumvarpi en Barna- og fjölskyldustofa er ætti að auðvelda ríki og sveitarfélögum að efla þjónustu við börn og vinna enn betur að velferð þeirra. Hins vegar er eðlilegt að bæta við síðustu setningu í 3. grein frumvarpsins þar sem fjallað er um meginhlutverk.

Eftir breytingu verði hún þá svona:

Barna og og fjölskyldustofa þjónar landinu öllu og því skal hún einnig hafa samvinnu við sveitarfélögin og heilsugæslustöðvar.

Bæjarráð fagnar þessu frumvarpi en Barna- og fjölskyldustofa er ætti að auðvelda ríki og sveitarfélögum að efla þjónustu við börn og vinna enn betur að velferð þeirra. Hins vegar er eðlilegt að bæta við síðustu setningu í 3. grein frumvarpsins þar sem fjallað er um meginhlutverk.

Eftir breytingu verði hún þá svona:

Barna og og fjölskyldustofa þjónar landinu öllu og því skal hún einnig hafa samvinnu við sveitarfélögin og heilsugæslustöðvar.

Framangreint tilkynnist hér með.

Virðingarfyllst,

Ellen Mjöll Magnúsd. Hlíðberg
þjónustufulltrúi

Velferðarnefnd Alþingis

Reykjavík 12. janúar 2021

Umsögn vegna frumvarps til laga um Barna- og fjölskyldustofu

Vísað er til beiðni velferðarnefndar Alþingis til umboðsmanns barna, dagsettri 17. desember 2020, þar sem óskað er umsagnar vegna frumvarps til laga um Barna- og fjölskyldustofu.

Með tilkomu Barna- og fjölskyldustofu stendur til að leggja Barnaverndarstofu niður. Barna- og fjölskyldustofa kemur til með að taka við stærstum hluta þeirra verkefna sem nú er sinnt af Barnaverndarstofu. Í greinargerð kemur fram að meðal þeirra verkefna eru almennur stuðningur við stjórnvöld, ráðgjöf varðandi einstök mál og uppbygging og yfirstjórn heimila, stofnana og sérhæfðra úrræða. Önnur verkefni Barnaverndarstofu þá einkum þau er snúa að eftirliti muni fara yfir til nýrrar Gæða- og eftirlitsstofnunar velferðarmála. Það er framfaraskref að skilja hér á milli þannig að ráðgjöf og fræðsla verði ekki á hendi þess aðila sem fer með eftirlit.

Barna- og fjölskyldustofu er jafnframt ætlað að sinna þjónustu við börn og fjölskyldur þeirra. Ef frumvarp um samþættingu þjónustu í þágu farsældar barna verður að lögum kemur Barna- og fjölskyldustofa einnig til með að sinna stuðningi við samþættingu á þjónustu ýmissa þjónustukerfa.

Stefnt er að því að Barna- og fjölskyldustofu verði miðstöð þekkingar og þjónustu í þágu barna. Umboðsmaður fagnar því að fjölga eigi stöðugildum sérfræðinga og því aukna fjármagni sem leggja á til vegna þeirrar fjölgunar. Þá er mikilvægt að boðaðar breytingar á barnaverndarlögum nái sömuleiðis fram að ganga til þess að frumvarp þetta hafi tilætluð áhrif og markmiðum þess

verði náð. Bagalegt er að frumvarp til breytinga á barnaverndarlögum liggi ekki fyrir samhliða afgreiðslu þessa frumvarps.

Eitt af verkefnum Barna- og fjölskyldustofu verður umsjón með stafrænum gagnagrunnum, einkum er snúa að barnavernd og samþættingu þjónustu í þágu barna. Hér er um mikilvægt og þarft verkefni að ræða.

Virðingarfyllst,

Salvör Nordal,

Umboðsmaður barna

Velferðarnefnd Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 25. janúar 2021

Efni: umsögn Öryrkjabandalags Íslands (ÖBÍ) um frumvarp um Barna- og fjölskyldustofu, þingskjal 441-355. mál.

Með þessu frumvarpi er lagt til að stofnuð verði ný stjórnsýslustofnun sem hefur það meginmarkmið að vinna að velferð barna. Stofnuninni er ætlað stórt hlutverk í þeim viðmiklu kerfisbreytingum sem munu eiga sér stað verði þau frumvörp sem snúa að farsældarþjónustu barna samþykkt á Alþingi.

Samkvæmt greinagerð sem fylgir með frumvarpinu er áætlað að bæta við 15-20 stöðugildum við það sem nú er þegar til staðar hjá Barnaverndarstofu. Barna- og fjölskyldustofu er til dæmis ætlað mikið fræðsluhlutverk bæði hvað varðar almenna fræðslu sem og sérhæfða fræðslu til stjórnvalda, þjónustuveitenda, notenda og almennings. Í greinagerðinni er tiltekið að stofnunin þurfi að hafa yfir að ráða sérfræðingum á mörgum sviðum sem geti miðlað þekkingu og reynslu, svo sem á sviði lögfræði, félagsráðgjafar, sálfræði, fötlunarfræði, þroska- og iðjupjálfunar, tölfræði og tækni. Erfitt er að sjá, ef af stofnun Barna- og fjölskyldustofu verður að það takist að vinna þau mikilvægu verkefni sem stofnunin á að bera ábyrgð á með fullnægjandi hætti með 15-20 aukastöðugildum. **ÖBÍ leggur til að nægilegt fjármagn verði tryggt til að hægt sé að ráða þá sérfræðinga sem til þarf svo að stofnunin geti uppfyllt skyldur sínar.**

Tvær stofnanir sem þjónusta afmarkaðan hóp barna (og fullorðinna) eru sérstaklega nefndar í 3. gr. frumvarpsins, „Barna- og fjölskyldustofa skal hafa samvinnu við Greiningar- og ráðgjafarstöð ríkisins og Þjónustu- og þekkingarmiðstöð fyrir blinda, sjónskerta og einstaklinga með samþætta sjón- og heyrnarskerðingu um verkefni

sem varða þjónustu í þágu markhópa stofnananna“. Orðalag frumvarpsins vekur furðu enda einkennilegt að skylda stofnanir til samvinnu án þess að skilgreina nákvæmlega í hverju sú samvinna á að felast. Ef ætlast er til þess að fyrrnefndar stofnanir sjái t.d. um fræðslu, ráðgjöf, útgáfu gátlista og stuðningsefnis þarf það að vera skýrt og fjármagn þarf að fylgja þeirri skyldu.

Í frumvarpinu eru veittar umfangsmiklar heimildir til vinnslu persónuupplýsinga og kemur fram að almennt vegi markmið laganna þyngra en möguleg áhrif frumvarpsins á persónuvernd einstaklingsins. Eðli málsins samkvæmt mun Barna-og fjölskyldustofa vinna með viðkvæmar persónuupplýsingar. Nauðsynlegt er að persónuupplýsingar séu öruggar og tekur ÖBÍ undir með Persónuvernd að allar öryggisprófanir og áhættumat hafi farið fram fyrir gildistöku laganna.

ÖBÍ fagnar þeirri áherslu sem stjórnvöld setja á farsæld barna og á að skapa barnvænt samfélag fyrir öll börn. Í kjölfarið af þeim farsældarfrumvörpum sem nú liggja fyrir fer vinna við reglugerðir og leiðbeiningar í gang. Stjórnvöldum er skylt að hafa virkt samráð við heildarsamtök fatlaðs fólks um ákvarðanir sem varða hagsmuni þess, samkvæmt ákvæðum Samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks (SSRF), enda segir í 3. mgr. 4. gr., *„aðildarríkin skulu, þegar þau undirbúa og beita löggjöf sinni og stefnu samningi þessum til framkvæmda og vinna að ákvarðanatöku um málefni fatlaðs fólks, hafa náið samráð og tryggja virka þátttöku fatlaðs fólks, þ.m.t. fötluð börn, með milligöngu samtaka sem koma fram fyrir þess hönd“.* **ÖBÍ hlakkar til að koma að þeirri vinnu til að tryggja hagsmuni fatlaðra barna.**

Ekkert um okkur, án okkar!

Þuríður Harpa Sigurðardóttir

Formaður ÖBÍ